

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
katedra výtvarné výchovy

Bakalářská práce

Podmalba na skle v tradici šumavského lidového umění

Reverse glass painting in the tradition of
Šumava range folk art

Vypracovala: Tereza Vostradovská
Vedoucí práce: Mgr. et Mgr., MgA. Petra Vichrová

České Budějovice 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě - v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne.....

.....

Podpis studenta/studentky

Poděkování

V první řadě bych velmi ráda poděkovala vedoucí práce Mgr. et. Mgr., MgA. Petře Vichrové za odborné vedení a ochotu při zpracování kvalifikační práce. Dále bych chtěla ze srdce poděkovat paní Ing. Marijaně Matouškové, výtvarnici zabývající se podmalbami na skle, za poskytnutí odborných materiálů a také za uvedení do dané problematiky. Velký dík patří také vedení obce Kvilda, za umožnění návštěv muzejních expozicí a to především v době koronavirové epidemie, kdy nebyla muzea přístupná pro veřejnost. Na závěr bych chtěla poděkovat své rodině za podporu při psaní kvalifikační práce.

Abstrakt

Bakalářská práce „Podmalba na skle v tradici šumavského lidového umění“ je ve formě teoreticko-praktické. Teoretická část se zabývá lidovou výtvarnou kulturou, úzce spjatou s územím Šumavy. Kvalifikační práce poskytuje vhled do Šumavské historie, zejména pak do historie obce Kvilda a také se věnuje historii sklářství na Šumavě s akcentem na místní tradici podmaleb na sklo. Praktická část následně vychází z poznatků teoretické části, přičemž výsledkem jsou závěrečné malířské práce, inspirované místní lidovou tradicí podmaleb na sklo.

Klíčová slova

Podmalba na skle, lidové umění, Šumava, Kvilda, Raimundsreut

VOSTRADOVSKÁ, T. Podmalba na skle v tradici šumavského lidového umění

České Budějovice 2020, Bakalářská práce.

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy.

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr., MgA. Petra Vichrová

Abstract

"Reverse glass painting in the tradition of Šumava range folk art" is in the form of theory-practice. The theoretical part concerns itself with folk art and culture closely tied to the Šumava region. The qualification work offers a view into Šumava history, especially the town of Kvilda, and also concerns itself with the history of glass blowing with a focus on the local tradition of glass painting. The practical part then results from the findings of the theoretical part. The results are final paintings inspired by local traditions of glass painting.

Key words

Underpainting on glass, folk art, Šumava, Kvilda, Raimundsreut

Obsah

ÚVOD	9
I. TEORETICKÁ ČÁST	11
1 Šumava jako zdroj umělecké inspirace	13
1.1 Josef Váchal.....	13
1.2 Karel Klostermann.....	14
2 Obec Kvilda	16
2.1 Historie obce Kvilda.....	16
2.1.1 Život a zaměstnání obyvatelstva do první světové války.....	17
2.1.2 První světová válka a meziválečné období.....	19
2.1.3 Druhá světová válka a její následky	20
2.1.4 Kvilda v současnosti.....	21
3 Šumavské podmalby na skle.....	22
3.1 Historie sklářské výroby na šumavě.....	22
3.2 Původ podmaleb na skle.....	25
3.3 Podmalby v lidovém prostředí.....	27
3.4 Podmalby mimo tradiční lidové prostředí.....	28
3.5 Ikonografie	29
3.6 Výroba podmaleb ve Kvildě.....	30
3.6.1 První malíři z Raimundsreutu	30
3.6.2 Verderberovská dílna.....	31
3.6.3 Techniky kvildské produkce	32
3.6.4 Odkaz podmaleb na skle - projekt přeshraniční spolupráce	33
3.7 Technologie podmalby na skle.....	34
3.7.1 Šablony a rámečky.....	35
3.7.2 Postup a výroba podmaleb	35
3.7.3 Charakteristiky podmaleb.....	37
3.7.4 Restaurování podmaleb na skle.....	38
II. PRAKTICKÁ ČÁST	41
4 Podmalba na skle – východiska a motivace práce	42
4.1 Realizace a výtvarná koncepce	42
4.1.1 Motivy podmaleb	43
Závěr.....	45
Tištěné zdroje	46
Elektronické zdroje	47
Seznam příloh.....	48
Příloha I.	53
Obrazový materiál k teoretické části.....	53

Příloha II.....	76
Fotodokumentace projektové části	76

Úvod

„Tvrdou macechou jest ta Šumava – krasavice – svým dětem v kraji, na němž jakoby kletba spočívala, kde divé větry provádějí rej svůj, husté, studené mlhy, příšerné zamklé, zalívají kraj do svých těžkých, vlhkých, chladných závojů, provázeny ranními i podzimními mrazy; mocné spousty sněhu znemožňující časnou setbu, zaléhají do dubna hubená políčka.“¹ Tato úvodní citace pochází z pera Karla Klostermanna, se kterým se na Šumavě setkáváme téměř na každém kroku. Spisovatel a básník, který ve svých dílech dokázal zachytit skutečnou tvář Šumavy tak, jako nikdo jiný. Dokázal ve svých povídkách mistrně vystihnout život a tradice šumavských obyvatel i těsnou souvislost mezi člověkem a přírodou. Dokázal zachytit šumavskou přírodu jako romantickou, melancholickou, idylickou, ale také jako drsný kraj, ve kterém si každý musel svůj chléb tvrdě vybojovat. Karel Klostermann nebyl jen básník a spisovatel, ale také jakýsi symbol pokojného soužití a spolupráce dvou národností - Čechů a Němců, mezi nimiž nikdy nedělal rozdíly.

Pár slov o tomto významném člověku jsem zvolila, protože jeho dílo úzce souvisí s tím, jak Šumavu dnes vnímám a jaký jsem si k ní vytvořila vztah. Na Šumavě žiji od útlého dětství. Je to krajina, která bezesporu velmi ovlivnila mou osobnost i vnímání okolního světa. Každé nahlédnutí do šumavské historie ve mě vždy vzbuzuje hlubokou pokoru vůči lidem, kteří v šumavských drsných podmínkách dokázali nejen přežít, ale současně svým životem, myšlenkami a tvorbou dalece přesahovali daný region.

Právě můj zájem o Šumavu a její historii byl hlavní myšlenkou při výběru tématu kvalifikační práce. Zvolila jsem si téma podmaleb na skle, protože je úzce spjaté právě s Šumavou a především s místem mého bydliště, kterým je obec Kvilda. Právě tady se nacházela jedna z nejmýznamenějších dílen a k naší obci téma podmaleb neodmyslitelně patří.

Historie šumavských obcí byla vždy spjata s lesem. Těžba dřeva představovala pro osídlenec jednu z mála pracovních příležitostí. Šumava tak byla ideálním místem pro zakládání sklářských hutí. Dostatek dřeva, křemene a obchodní cesty v blízkosti, byly v tomto odvětví dobrým předpokladem k úspěchu.

Na rozvoj skláren byla vázána i výroba podmaleb na skle. Jednalo se o jedinečnou techniku malby za studena, na rub skleněné tabulky, přičemž barva byla nanášena v opačném pořadí než u běžné malby. Nabídka levného tabulového skla přilákala koncem 18. století první malíře těchto obrázků. Nejen sklárny, ale také drsné podmínky života v horách, přispěli k rozvoji zdejších podmaleb. Lidé byly nuceni v zimním období, které trvalo značnou část roku, trávit čas uvnitř v chalupách a podmalba proto byla pro lidové tvůrce ideálním způsobem přivýdělku a zároveň způsob, jak si zkrátit dlouhé zimní večery.

Bakalářská práce „Podmalba na skle v tradici šumavského lidového umění“ pojednává o lidové výtvarné kultuře, úzce spjaté s Šumavou a jejím okolím. Kvalifikační práce se skládá z části teoretické a z části praktické. V úvodu teoretické části jsou zmíněni mí oblíbení umělci spojeni s Šumavou, následně je pozornost věnována historii obce Kvilda, zdejší kultuře, jednotlivým

¹ KLOSTERMANN, Karel. *Šumavské povídky*. Vydání první (v tomto nakladatelství). Praha: Nina Iris, 2020, s. 55

lokalitám sklářské výroby na Šumavě a původu samotných podmaleb. Další část práce je zaměřena na samotné technologie a postupy, jakými se podmalby na skle vytvářely. Závěr teoretické části pojednává o bohaté historii podmaleb ve Kvildě i o současné Kvildské produkci. V rámci praktické části je kresebnou a malířskou technikou zhotovena samotná podmalba na skle, jejíž realizační postup vychází z poznatků kvalifikační práce.

I. Teoretická část

„Kromě Kvilda, kde má každý právo dělit rok na jaro, léto, podzim, zimu, v krajině, kde je tři měsíce chladno a devět měsíců zima, na volně ležící náhorní plošině Šumavy, na horském potoce a kolem dřevěného kostelíku, se rozkládá vesnice Kvilda, místo, kde vytváří obrázky, které zdobí peřiny skoro všech selských světniček v chudých oblastech hor našeho rozlehlého domova, z Čech až dolů k pobřeží, které omývají modré vody moře.“

Josef Messner, Obrázky ze Šumavy, Budějovický okresní list, 4. 3. 1863 ²

² Muzeum Kvilda/Odkaz podmaleb na skle/informační panel

1 Šumava jako zdroj umělecké inspirace

Šumava vždy lákala umělce z různých koutů země. Znamenala pro ně totiž velký zdroj inspirace. Mezi prvními kdo objevil krásu Šumavy, a rozhodl se ji zaznamenat ve svých dílech, byl Alois Jirásek.³ Ten v roce 1876 vyrazil z Plzně do Domažlic, odtud pokračoval do Nýrska a následující den se vydal k Černému a Čertovu jezeru.

Dalším umělcem, který Šumavu navštívil a promítl do svých literárních děl, byl Jan Neruda. Ten nejprve prošel jižní část pohoří, kde navštívil například pramen Vltavy, Kvildu a poté se vydal poznávat Železnorudsko. Šumava na něj udělala velký dojem, o čemž svědčí jeho *Balada o Černém jezeře*. Také Eliška Krásnohorská byla Šumavou okouzlena a na základě svých dojmů z tohoto kraje napsal básnickou sbírku *Ze Šumavy*.⁴

Nelze opomenout ani významného českého hudebního skladatele Bedřicha Smetanu, který podle legend v roce 1867 vysadil na Šumavě tři smrky a šumění zdejší dravé řeky mu poskytlo potřebnou inspiraci k tvorbě symfonické básně *Vltava*.⁵ Báseň hudebně zobrazuje tok nejdelší a nejznámější řeky na Českém území, jejíž pramen se nachází na katastrálním území obce Kvilda, přibližně sedm kilometrů od centra. Řeka pramení jako Teplá Vltava na úbočí Černé hory ve výšce 1172 m n. m.⁶ Od roku 2004 stojí u pramene Vltavy socha řezbáře Davida Fialy, která znázorňuje Pannu, svírající v rukou symbolický klíč. Pramen, ke kterému ročně míří tisíce návštěvníků a který má podle legend léčivé účinky je ovšem pouze symbolické místo. Skutečný pramen Vltavy je odtud vzdálen zhruba dvě stě metrů v nepřístupném svahu Černé hory.

1.1 Josef Váchal

Další významnou osobností spojenou se zdejším krajem je český malíř, grafik, ilustrátor, sochař, řezbář a také spisovatel, Josef Váchal. Ten byl velmi nadaným umělcem, jehož dílo bylo ovlivněno expresionismem a dalšími uměleckými směry. Už za první republiky se Váchal pokoušel o vlastní, stylově nevyhraněný umělecký styl. Šumavskou tematikou se zabýval v několika svých knihách, ke kterým vytvořil i ilustrační doprovod a jen v několika exemplářích je osobně vytiskl a svázal. Nejznámější z nich je největší a nejdražší česká kniha *Šumava umírající a romantická*.⁷ (viz. Příloha I. obr. 1, 2) Váchalovo putování připomínalo legendární cesty Karla Hynka Máchy, protože bylo založené na podobně romanticky laděném principu. Na první cestě Váchala zaujala krása velkých starých stromů a také ho uchvátily velkolepé noční roje svatojánských mušek. Váchalův vztah k přírodě nebyl dojmový, zajímala ho spíše podstata a působení vnitřních sil. Rád zobrazoval krajinu, staré stromy, mokřady, les, jezírka, močály a přírodu vnímal jako tajemnou říši, zabydlenou všelijakými duchy, pohádkovými strašidly a skřítky. (viz. Příloha I. obr. 3) Váchala vzrušovaly legendy, dávné kultury, přitahovaly ho mýtické příběhy a svým dojmům připisoval hlubší význam. S přírodou ho také spojovala skutečnost, že pracoval se dřevem. Duše lesa, duše

³ Alois Jirásek byl český prozaik, dramatik a politik, autor řady historických románů a představitel realismu.

⁴ [Srov.] MAZNÝ, Petr, Pavel FENCL a František NYKLES. 100 zajímavostí ze staré Šumavy: od Nýrska do Prachatic : [z dobových novin, časopisů, knih a archivních materiálů ...]. V Plzni: Starý most, 2010-. Starý most. s. 42, 43

⁵ [Srov.] tamtéž.

⁶ Vltava. Vltava [online]. Copyright © [cit. 30.06.2021]. Dostupné z: <https://www.vltava-reka.cz/aktivita/pramen-vltavy-2o1oae98b>

⁷ Josef Váchal — Česká televize. Česká televize [online]. Copyright © [cit. 30.06.2021]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/11837720870-josef-vachal/31829434002/>

dřeva, to nebyly pro Váchala fráze, jak umělce popisuje ve své knize Josef Kroutvor.⁸ V roce 1922 podnikl Josef Váchal společně se svou přítelkyní, později manželkou Annou Mackovou, velkou cestu po Šumavě. Významnou událostí pro dvojici byla návštěva papírny v Prášilech, jejíž prostředí oba uchvátilo. Ruční papír *Eggerth*⁹ z Prášil potom Váchal používal dlouhá léta k tisku některých svých knih, které vydával v omezeném počtu obvykle jednoho až dvaceti exemplářů.¹⁰

Kromě turistiky táhla Váchala na Šumavu také četba, a to zejména díla Karla Klostermanna, básníka a znalce Šumavského kraje. Váchal si s Klostermannem dokonce vyměnil dopis, nicméně k osobnímu setkání nikdy nedošlo. Dalším velice důležitým literárním zdrojem byl pro Váchala Christian Heinrich Spiess, autor oblíbených, hrůzostrašných románů. Vášnivě sbíral, přepisoval a ilustroval jeho díla.¹¹

V roce 1931 vzniklo velkolepé, již zmiňované dílo s názvem *Šumava umírající a romatická*. Jednalo se o monumentální knihu, která vážila dvacet kilogramů a obsahovala sedmdesát čtyři barevných dřevorytů tištěných z pěti set čtyřiceti čtyř desek. Váchal napsal i text a vysázal ho svým vlastním, dutým písmem, které mělo dvojité obrysy. Tato kniha měla dvě stě sedmdesát šest stran a vzniklo jedenáct unikátních exemplářů, pro které ale Váchal těžce hledal kupce.¹²

Josef Váchal jezdil na Šumavu dlouhých devatenáct let, nachodil zde stovky kilometrů. Odnášel si odtud hluboké zážitky, které se následně měnily v ateliéru v náročná umělecká díla. Cesty přes hory, kopce, po lesních pěšinách, kolem močálů a slatí, se ukládaly v umělcově duši a promítaly v jeho unikátních dílech.¹³

1.2 Karel Klostermann

Na tomto místě je potřeba zdůraznit i osobu, již zmiňovaného Karla Klostermanna, který se stal pro Šumavu velice důležitou postavou. Karel Klostermann (viz. Příloha I. obr.4) byl českoněmecký spisovatel s regionálním zaměřením na oblast Šumavy. Byl představitelem realismu a venkovské prózy. Literatuře se začal Klostermann věnovat v polovině osmdesátých let devatenáctého století. Původně tvořil drobné fejetony a črty, které uveřejňoval převážně v pražském německém časopise *Politik*.¹⁴ Začal psát o cestopisných vzpomínkách z dřívějšího pobytu ve Francii a postupně přešel k líčení života a přírody tehdejší Šumavy.

Šumava bývala tehdy těžko dostupná a i proto o ni veřejnost nejevila zájem. Karel Klostermann uveřejnil mezi roky 1885 až 1887 své vzpomínkové črty pod pseudonymem *Faustin* a tyto črty vzbudily velký čtenářský zájem. Na četná naléhání byly v roce 1890 na vlastní náklady vydány. V tom samém roce byl Klostermann osloven redaktorem časopisu *Osvěta*, Václavem Vlčkem, aby

⁸ KROUTVOR, Josef. *Šumava a Josef Váchal*. Ilustroval Josef VÁCHAL. Praha: Argeste, 1994. s. 12

⁹ Roku 1819 koupil opuštěné objekty bývalých brusíren Jan Kašpar Eggerth, aby v nich zřídil výrobní ručního papíru. Stejně jako sklářství i papírnictví na Prášílsku dosáhlo celosvětového úspěchu. Prášilský papír byl k vidění na světové výstavě v Londýně a v Paříži. J. K. Eggerth byl za svoji práci oceněn diplomem podepsaným Napoleonem I.
<https://www.sumava-bavorskyles.cz/gabreta/ob-pr-2.asp>

¹⁰ [Srov.] KROUTVOR, Josef. *Šumava a Josef Váchal*. Ilustroval Josef VÁCHAL. Praha: Argeste, 1994. s. 14, 15

¹¹ [Srov.] tamtéž. s. 26

¹² [Srov.] tamtéž. s. 34

¹³ [Srov.] tamtéž. s. 42

¹⁴ [Srov.] Karel Klostermann | OSOBNOSTI.cz. Spisovatelé - seznam spisovatelů | Spisovatele.cz [online]. Copyright © 1996 [cit. 30.06.2021]. Dostupné z: <https://www.spisovatele.cz/karel-klostermann>

napsal pro časopis rozsáhlou stat' v českém jazyce.¹⁵ V srpnu roku 1890 Vlček Klostermannovi píše: „Sledoval jsem faustina bedlivě po Šumavě, po Vídni, po Paříži a nejnověji i po Praze a vždy znovu budil ve mně přání, abychom z jeho výborného péra dostávali hojně spisy. Když jsem nyní opět přečetl Vaše Črty šumavské, pokud jsou v knihu pojaty, teprve jsem poznal, jak bohatý a vzácný, to máte literární materiál ze svých mladých let. Turgeněv mohl by Vám záviděti. Vy však nemusíte v tomto ohledu záviděti ani Sealsfieldovi. Jste tak výtečným znalcem staré Šumavy, kraje tak znamenitého, znáte z něho velké množství originálních povah i charakteristických příběhů, tkvíte v kraji a lidu tomto svými životního kořeny, jste k němu srdcem přirostlý, Vaše upomínky posvěceny jsou zlatou poesíí mladého věku – jaké to celé neocenitelné poklady. Věčná by byla škoda, kdyby se to nestalo, kdy onen poklad Váš zůstal z největšího dílu zakopán...“¹⁶

Ještě v tom samém roce napsal Karel Klostermann první českou povídku *Rychtářův syn*, která byla vydána v časopise *Osvěta* a později začleněna do díla *V srdci šumavských hvozdů*. V roce 1891 vyšel v *Osvětě* i román *Ze světa lesních samot*. Tento román měl mimořádný čtenářský ohlas a zajistil spisovateli, spolu s pozdějšími díly, přední místo mezi tvůrci venkovské realistické prózy. Prostřednictvím Klostermannových děl se čtenáři mohli seznámit s dosud nepoznanými a opomíjenými končinami, s drsným klimatem i obyvateli, kteří v šumavských podmínkách žili. Román *Ze světa lesních samot* zachytil Šumavu v její nedotčené podobě, před živelnou pohromou¹⁷, která ji od základu změnila.¹⁸

Dalším významným literárním počinem Karla Klostermanna byla kniha *V ráji Šumavském*. Jednalo se o román, zobrazující dramatické proměny poměrů na česko-bavorském pomezí. V poslední čtvrtině devatenáctého století zničila drtivou část šumavských lesů vichřice. Tato kalamita způsobila mnoho škod, ale také zajistila místním dřevorubcům práci a dočasný blahobyt. Kvůli kůrovcové kalamitě muselo být dřevo v napadených porostech zpracováno rychle. Náhlé bohatství z vytěženého dřeva však mělo neblahý vliv na tradiční způsob života, odolat vlivu dokázali jen ti morálně nejsilnější.¹⁹

Hlavní přínos Karla Klostermanna pro českou literaturu spočíval v tom, že čtenáři ukázal dosud opomíjenou Šumavu a její podhůří. Proslul jako autor, který psal o česko-bavorském pohraničí, které bylo dosud neprobádané. Dnes je tato oblast hojně navštěvovaná. Turisté si mohou zakoupit řadu publikací, knih nebo map a navštívit celou řadu turisticky vyhledávaných míst. Pokud ale člověk zatouží poznat klidnou, melancholickou, tesknou Šumavu, hluboké lesy a divokou přírodu, může tak učinit skrze romány Karla Klostermanna, které tohle všechno nabízejí.

¹⁵ [Srov.] KLOSTERMANN, Karel. Karel Klostermann - spisovatel Šumavy: sborník příspěvků z česko-německého symposia, Sušice 17.-19.9.1998. Klatovy: Okresní muzeum, 2000. s. 14

¹⁶ [Srov.] KLOSTERMANN, Karel. Karel Klostermann - spisovatel Šumavy: sborník příspěvků z česko-německého symposia, Sušice 17.-19.9.1998. Klatovy: Okresní muzeum, 2000. s. 14

¹⁷ Ničivá vichřice v kombinaci s kůrovcovou kalamitou.

¹⁸ [Srov.] KLOSTERMANN, Karel. Karel Klostermann - spisovatel Šumavy: sborník příspěvků z česko-německého symposia, Sušice 17.-19.9.1998. Klatovy: Okresní muzeum, 2000. s. 16, 17

¹⁹ [Srov.] Karel Klostermann: V ráji šumavském (1/12) | Vltava. Český rozhlas Vltava [online]. Copyright © 1997 [cit. 30.06.2021]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/karel-klostermann-v-raji-sumavskem-112-5051925?hodnoceni=1>

2 Obec Kvilda

Obec Kvilda je pevně spjata s výrobou podmaleb na skle, které sem přišly z nedaleké německé obce Rimundsreut. Raimundsreut je součástí obce Hohenau, nacházející se v Bavorském lese. Právě podmalba je jednou z věcí, která spojovala a dodnes spojuje české a německé pohraničí. Záhy poté, co se “svaté obrázky“, jak byly také podmalby na skle někdy označovány, dostaly na české území, staly se pevnou součástí zdejší lidové kultury. Velký vliv na to měla i skutečnost, že Šumava bývala významnou sklářskou velmocí a tento obor znamenal pro tehdejší obyvatele důležitý zdroj obživy. I proto se výrobě šumavských podmaleb ve zdejším kraji tolik dařilo.

Následující kapitola umožňuje stručně nahlédnout do života zdejších šumavských obyvatel. Důležitými mezníky byly zejména války, se kterými často souviselo množství problémů. Husitské války například ochromily české hospodářství, druhá světová válka zase zaznamenala velký úbytek na životech, s čímž souvisel i úbytek práceschopných mužů.

2.1 Historie obce Kvilda

První písemná zmínka s použitím názvu Kvilda, pochází z roku 1345. V místech, kde se obec Kvilda rozkládá, byl v minulosti těžko prostupný hraniční přechod, oddělující Česko a Bavorsko. Nedaleko obce Kvilda, se nachází druhá Kvilda, označovaná jako Horská Kvilda, která je necelých pět kilometrů vzdálená. Nadmořská výška se v těchto místech pohybuje okolo 1000 – 1200 m.n.m. Krajina je jen mírně zvlněná a panuje zde drsné, chladné klima.

Důležitou roli na tomto území hrály obchodní stezky, které měly velký vliv na osidlování zdejší krajiny. V historických pramenech se dočteme o Horní Zlaté stezce, neboli Kašperskohorské, která byla chráněná královským hradem Kašperk a byla centrem obchodního ruchu. Tato stezka byla vytyčena za vlády Karla IV. v roce 1356. Význam Horní Zlaté stezky prudce stoupal. Byla místem, kudy proudili kolonisté, kteří osídlovali pohraničí. Ti, kromě zboží, přinášeli svou kulturu společně s novými myšlenkami. Z Pasova do Čech se vozila především sůl, ale také nejrůznější plody, drahé látky, nebo víno. Opačným směrem, tedy z Čech do Passova, to byl zejména slad, chmel, med, nebo vlna.²⁰

Husitské války na začátku 15. století značně ochromily hospodářství českých zemí. Prudce klesla domácí produkce a vznikaly problémy se zásobováním potravinami. Kromě toho postihlo střední Evropu několik klimaticky nepříznivých let spolu s epidemií moru. Téměř úplně se zastavil mezinárodní obchod. Od dob husitských válek zpustly i obě Kvildy. Kvalita cest se zhoršila a kupci se jim tak až do roku 1458 vyhýbali. Toho roku nechal Zdeněk ze Šternberka, tehdejší majitel hradu Kašperk, opravit Kašperskohorskou cestu. Na opravené stezce se život vrátil do starých kolejí. Panoval tady čilý cestovní ruch a to až do Třicetileté války, která začala v roce 1618.²¹

Lze předpokládat, že obec Kvilda vznikla jako servisní osada na Kašperskohorské stezce.²² Z toho důvodu byly domy řazeny lineárně. Byly skromné, s citem zasazené do terénu a svou malebností korespondovaly s okolním mělkým terénem Kvildských plání. Za nejstarší část obce můžeme

²⁰ [Srov.] Kvilda-Historie obce. *Místopisný průvodce po České Republice- přehledný seznam obcí České republiky* [online]. Dostupné z: <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/8954/kvilda/historie/>

²¹ [Srov.] VÁVROVÁ, Jaroslava. *Kapitoly z minulosti Kvildy*. 2., rozš. vyd. Kvilda: Jaroslava Vávrová, 2005, s. 25

²² [Srov.] tamtéž.

považovat Vesničku a Suché návrší nad Jezerním potokem, které i dnes vytváří střed obce. Obec se dále rozrůstala svými osadami, z nichž největší a nejstarší jsou Hamerské Domky, které vyrostly kolem hamru²³. Hraběcí Huť, jeden kilometr vzdálená osada, vznikla v široké nivě²⁴ Teplé Vltavy kolem flusárny²⁵ a sklárny na přelomu 18. a 19. století. Další osadou byly Lesní Domky dřevařů, které vznikly v dobách kůrovcové kalamity v sedmdesátých letech 19. století. Další část se nazývá Vilémov, který se rozrůstal převážně v první polovině 19. století kolem loveckého zámečku. Na katastrální hranici s Horskou Kvildou byla osada Vydrů Most, čítající v roce 1793 pět domů.²⁶

2.1.1 Život a zaměstnání obyvatelstva do první světové války

Před požárem, který zasáhl Kvildu v roce 1889, byla vesnice popisována jako celodřevěná, s dřevěným kostelem Nalezení těla Sv. Štěpána z roku 1765 (viz. Příloha I. obr. 5) a pro Šumavu typickými domy s velkou šindelovou střechou. V oblasti obklopené lesy bylo totiž dřevo nejdostupnějším materiálem a svou roli sehrála také znalost izolačních vlastností dřeva. Stavby měly většinou dřevěný roubený plášť, který byl zakryt zdobeným šindelem, nebo svisle pobit širokými prkny. Dodnes je pro staré domy ve Kvildě tento prvek typický. Krása těchto domů spočívala v naprosté jednoduchosti a v harmonii s okolní krajinou.²⁷ (viz. Příloha I. obr. 6) Požár v roce 1889 zasáhl osmnáct domů, nově postavenou školu i dřevěný kostel, který místním věřícím sloužil 124 let. Fara zůstala ušetřena, včetně farních knih a matriky. Všechny ostatní spisy a knihy obce bohužel shořely. Čtyřicet jedna rodin náhle zůstalo bez přístřeší a majetku. V důsledku požáru nastaly v obci velké problémy.²⁸

Zdejší obyvatelé provázelo celý život náboženství a to převážně římskokatolické. Součástí výše zmiňovaného kostela byl i vlastní hřbitov. Zřízení kostela a hřbitova bylo podstatným přínosem pro místní věřící. Když roku 1892 kostel vyhořel, byla na jeho místě zahájena stavba kostela nového. Knížecímu staviteli Janu Štěrbíkovu sloužil jako inspirační zdroj kamenný, novogotický kostel na Knížecích Pláních. Nový kostel začal sloužit věřícím v roce 1894.²⁹ Na vnitřním zařízení kostela se podílela firma *Kotschward* z Vimperka. Hlavní oltář byl zasvěcen sv. Štěpánovi a vedlejší oltáře sv. Janu Nepomuckému a sv. Janovi. Obrazy na oltáře namaloval profesor Malířské akademie v Praze František Sequens. Varhany, které vystavěl Jindřich Schiffner z Prahy, sloužily až do roku 1918. V tomto roce byly pro válečnou potřebu demontovány píšťaly. Nové píšťaly byly později objednány u varhanáře Wenzela Weisse a instalovány dne 20. května 1919.³⁰

Kromě kostelů byly nedílnou součástí šumavské krajiny také boží muka, nebo křížky. Dodnes jsou nám důkazem zbožnosti tehdejších obyvatel Kvildy i okolních vesnic. Jejich hlavní funkcí bylo

²³ Hamr byla ocelářská a kovářská dílna, která byla vybavena kováčím strojem poháněným vodním kolem. Slovo vzniklo z německého hammer, neboli kladivo. [Srov.] Hamr – Wikipedie. [online]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Hamr>

²⁴ Říční niva je část údolí, které je pravidelně zaplavováno, ovlivňováno a formováno povodněmi. [Srov.] Údolní niva – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/%C3%9Adoln%C3%AD_niva

²⁵ Flusárny byly části sklárny, kde se vyráběl „flus“, známý také jako potaš, salajka či uhličitan draselný (K₂CO₃), jedna z přísad při výrobě skla. [Srov.] <https://www.sumava-bavorskyles.cz/gabreta/fr.asp?tab=gabstecz&id=318&burl=&pt=STS1>

²⁶ [Srov.] VÁVROVÁ, Jaroslava. *Kapitoly z minulosti Kvildy*. 2., rozš. vyd. Kvilda: Jaroslava Vávrová, 2005. s. 33

²⁷ [Srov.] tamtéž, s. 34

²⁸ [Srov.] tamtéž, s. 46

²⁹ [Srov.] Kvilda-Historie obce. *Místopisný průvodce po České Republice- přehledný seznam obcí České republiky* [online]. Dostupné z: <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/8954/kvilda/historie/>

³⁰ [Srov.] VÁVROVÁ, Jaroslava. *Kapitoly z minulosti Kvildy*. 2., rozš. vyd. Kvilda: Jaroslava Vávrová, 2005. s. 47

připomenutí nějaké tragické události, která se tam stala, nebo také označovaly důležité křižovatky cest a vyzývaly k modlitbě, nebo alespoň k pozastavení.³¹

Potřeba materiálu pro výrobu válečných zbraní se kromě píšťal dotkala také kvildských kostelních zvonů. Tři zvony byly zničeny během rozsáhlého požáru v roce 1889 a čtyři zvony byly následně využity pro válečné účely. V roce 1767 byl zakoupen v Pasovské zvonařské dílně zvon, zasvěcený Panně Marii Pomocné. Z té samé dílny pocházely i další dva zvony, vyrobené roku 1769. V Kvildské pamětní knize se dočteme, že tyto zvony byly pravděpodobně přesunuty do zvonice u některých kvildských domů. Požárem v roce 1889 byly zničeny dva větší zvony, vyrobené německou firmou *Hilzer*. Další tři zvony pocházely z dílny významného českobudějovického zvonaře z rodu *Pernerů*. Ani tyto zvony ale nevydržely v kostele dlouho. Dne 8. listopadu 1916 byl největší zvon, vážící dvě stě čtyřicet devět kilogramů sňat a odvezen za účelem výroby válečných zbraní. Historie se opakovala i během druhé světové války. Od vzniku kostela v roce 1765 bylo pro kvildský kostel vyrobeno dohromady jedenáct zvonů, z nichž zůstal po požárech a válečných událostech pouze jeden. V neděli 4. srpna roku 2002 byl do věže kostela umístěn zvon k počtě Panny Marie Pomocné. Vysvětil jej českobudějovický biskup msgr. Jiří Paďour. Tento zvon můžeme v současnosti slyšet bít třikrát denně. V osm hodin ráno, v pravé poledne a v sedm hodin večer.³²

Součástí obce Kvilda byla také škola. Povinná školní docházka v tehdejší rakousko-uherské monarchii byla zavedena v roce 1774 pro děti od šesti do dvanácti let. Již v roce 1790 navštěvovalo školu ve Kvildě padesát dva žáků. Elementární vzdělání zajišťovaly školy triviální. Tyto školy měly zajistit především znalost psaní, čtení a znalost základních početních úkonů. Mimo to se ale vyučovaly i základní hospodářské znalosti, uzpůsobené dané oblasti. Hlavním předmětem však bylo náboženství. Děti na vesnických školách mívaly v období senoseče a sklizně úlevy, aby mohly pomáhat svým rodinám na polích.³³

S narůstajícím počtem žáků se zvyšoval i počet vyučujících a v roce 1870 působili ve Kvildě už tři učitelé. Během požáru v roce 1889 vyhořela také škola. Se stavbou nové školní budovy se začalo ihned po požáru a vznikla budova větší, poschodová, se čtyřmi třídami a bytem pro učitele. V období mezi válkami navštěvovalo kvildskou školu sto šedesát až dvě stě žáků. V roce 1936 byla zřízena česká státní jednotřídní škola. Po odsunu německého obyvatelstva počet žáků rapidně klesnul, zbylo jich třináct a v roce 1953 navštěvovali školu pouze tři žáci. S příchodem dosídlenců v roce 1955 začal počet žáků opět narůstat. Maximální počet školáků byl padesát pět a to ve školním roce 1964/1965. Od tohoto roku jejich počet pomalu klesal a v roce 1994 bylo vyučování ve kvildské škole po dvě stě dvaceti šesti letech ukončeno.³⁴

Také počasí na Šumavě, především v zimě, umělo být velmi kruté. Většinou sice nemáme k dispozici přesná data z měřících stanic, nicméně z dobových pramenů je více než zřetelné, že padaly rekordní mrazivé hodnoty. Zimní příběhy ze Šumavy, dochované zprávy a fotografie velkého množství sněhu, nám potvrzují, že kruté mrazy, sněhové bouře a velké množství sněhu

³¹ [Srov.] VÁVROVÁ, Jaroslava. Kapitoly z minulosti Kvildy. 2., rozš. vyd. Kvilda: Jaroslava Vávrová, 2005. s. 47

³² [Srov.] tamtéž s. 52, 53

³³ [Srov.] tamtéž. s. 56

³⁴ [Srov.] tamtéž. s. 56

sem vždy patřily. Například školní kronika v Rychněvku³⁵ a Pasečné na jižní Šumavě uvádí, že v zimě 1904 -1905 napadlo osm metrů sněhu. (viz. Příloha I. Obr. 7) Když sníh trochu slehнул a byl pevnější, chodili lidé běžně kolem komínů svých chalup. Situace například neumožňovala vystrojit důstojný pohřeb, proto nezbyvalo než s nebožtíkem strávit několik dnů či týdnů v chalupě. Nebožtík byl po smrti zabalen do plátna a položen na prkno ze smrkového, případně lipového dřeva, které se později opracovalo a vyzdobilo. Takové prkno měli lidé vždy v chalupě. Když nebylo možné vystrojit v dohledné době pohřeb, byl zemřelý uložen v chladné komoře, či zahrabán do sněhu. Po pohřbu se prkno, na kterém nebožtík ležel, stalo předmětem úcty. Tato prkna se nazývala umrlčí prkna (viz. Příloha I. Obr. 8) a dodnes si je můžeme prohlédnout, například vedle Kvildského kostela.³⁶

Když v první polovině 18. století došlo k úpadku obchodního významu soumarské cesty, která procházela Kvildou, místním obyvatelům to způsobilo komplikace v komunikaci s okolním světem. Dopravě sloužily jen primitivní vozové cesty a pěšiny pro chodce, které byly ještě před polovinou 19. století ve velmi špatném stavu. V roce 1844 započala stavba silnice ze Zdíkova přes Pláně do Kvildy. Poté následovaly další stavby, důležitým mezníkem v komunikaci Kvildy se světem bylo zavedení poštovního úřadu v roce 1869. Nejdůležitějším propojením Kvildy bylo zřízení železniční tratě, která vedla z Vídně, přes České Budějovice do Plzně, se zastávkou ve Strakonících, které jsou přibližně padesát kilometrů vzdálené. Předtím se totiž výrobky musely dovážet koňským spřežením (viz. Příloha I. obr. 9) až do Pasova a Prahy. Taková cesta do Prahy a zpět s dvoudenním odpočinkem trvala až čtrnáct dnů. Pravidelnou čtrnáctidenní dodávku koňským spřežením, mezi Kvildou a Strakonícemi, zavedl místní podnikatel Josef Strunz. Do Strakoníc dovážel zejména své výrobky a při cestě zpět přivážel do obce různé potraviny a zboží. Další významné zlepšení dopravní situace nastalo v roce 1893 zřízením železniční tratě mezi Strakonícemi a Vimperkem.³⁷ V roce 1903 získala obec tržní právo a tradice trhů výrazně posílila rozvoj obce. V roce 1910 zakoupil místní obchodník Kafka osobní automobil a papírna ve Františkově následně koupila první nákladní automobil.³⁸

2.1.2 První světová válka a meziválečné období

Rozvoj obce zbrzdila první světová válka, která vypukla v roce 1914. V zemědělství i ve výrobních podnicích chyběla pracovní síla. Došlo k výraznému úbytku skotu a také se prudce zdražovalo. Často nebyly k dostání ani ty nejzákladnější potraviny, navzdory vysokým cenám. Dovážení potravin z vnitrozemí do horských oblastí bylo drahé a mzdy zdejších obyvatel byly velmi nízké. Nejhorší situace nastala v létě roku 1917, kdy nebyla k dostání ani mouka na příděl. Lidé proto byli odkázáni na lesní plody, dokonce jim jako obživa často posloužila pukléřka islandská, což je lišejník, hojně se vyskytující v šumavských lesích. Tento druh lišejníku byl tepelně upraven a následně bylo možné ho konzumovat.³⁹

³⁵ Rychněvek (také Německý Rychnov nebo Rychnov u Frymburku, německy *Deutsch Reichenau*) je zaniklá osada v nadmořské výšce kolem 750 metrů v katastrálním území Jasánky, na území obce Přední Výtoň v okrese Český Krumlov. [Srov.] Rychněvek – Wikipedie. [online]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Rychn%C5%AFvek>

³⁶ HUDIČÁK, Petr, Zdena MRÁZKOVÁ a Jindřich ŠPINAR. Šumava: krajina pod sněhem. Druhé, doplněné vydání. Český Krumlov: Českokrumlovský rozvojový fond, spol. s r.o., 2017. Seidelova Šumava. s. 227

³⁷ [Srov.] Kvilda-Historie obce. Místopisný průvodce po České Republice- přehledný seznam obcí České republiky [online]. Dostupné z: <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/8954/kvilda/historie/>

³⁸ [Srov.] VÁVROVÁ, Jaroslava. *Kapitoly z minulosti Kvildy*. 2., rozš. vyd. Kvilda: Jaroslava Vávrová, 2005, s. 37

³⁹ [Srov.] tamtéž s. 41

Konec první světové války přinesl pro německy mluvící obyvatele Kvildy velké změny. Vytvoření samostatného Československého státu znamenalo významný zlom v česko-německých vztazích. V pohraničních oblastech prosazovala nově vzniklá republika svou svrchovanost pomocí armády. V pondělí 27. ledna roku 1919 přišlo do Kvildy třicet šest mužů a pod velením poručíka zde zůstali až do podzimu. Vznik republiky v této oblasti proběhl klidně, ačkoliv nebyl přijat německy mluvícím obyvatelstvem s velkým nadšením.

V roce 1925 se hospodářská situace urovnala a zemědělství dosáhlo předválečné úrovně. Byl doplněn stav dobytka a také byly dány do pořádku válkou zanedbané pozemky.⁴⁰ Sotva se obec vzpamatovala z válečných let, přišla ve třicátých letech dvacátého století hospodářská krize, která Šumavu opět tvrdě postihla. V roce 1930 se v důsledku krize zastavil provoz v papírnách ve Františkově⁴¹, což přineslo velkou nezaměstnanost. Přes všechny tyto události však Kvilda patřila k nejvýznamnějším obcím centrální Šumavy ještě před druhou světovou válkou a svým sociálním složením, i hospodářským charakterem, se podobala spíše městečku. Bylo zde množství obchodů, mezi nimiž nechyběly například dva koloniály, pekařství, osm krejčích, čtyři řeznictví a dokonce ani obchod s obuví firmy Baťa.⁴²

2.1.3 Druhá světová válka a její následky

Po Mnichovské dohodě, kterou byly Sudety přiřknuty nacistickému Německu, došlo dne 1. října 1938 k obsazování první okupační zóny, která vedla zhruba v linii od Kvildy podél Vltavy až k Frymburku. Většina obyvatel se obávala nepřátelského chování říšských úřadů i ozbrojených sil a opouštěla své domovy. Již čtyři dny po začátku obsazování, zatkl gestapo dvacet dva kvildských německých občanů, včetně tehdejšího starosty, a odvezlo je do koncentračního tábora v Dachau. Po takzvané „převýchově“ jim bylo v prosinci umožněno vrátit se zpět.⁴³

Po vypuknutí druhé světové války postupně odcházelo na frontu i ze Sudet značné množství německých práceschopných mužů. Nastala proto kritická situace ve výrobních podnicích, v lesních závodech i zemědělství. Německé úřady zahájily proto organizovaný přesun příslušníků poražených a okupovaných států do zajateckých a pracovních táborů. Na území tehdejší německé části prachatického okresu přijel první transport z Polska v dubnu roku 1940. Kvildská farní kronika se zmiňuje o první povolené bohoslužbě pro zajatce v kostele Sv. Štěpána, která se konala 26. ledna 1941.⁴⁴

Kvildě se nevyhnuly ani hrůzné pochody smrti. Jeden z nich procházel obcí z Helmbrechtsu do Prachatic. Účastnilo se jej tisíc tři sta sedmdesát žen, zejména Židovek různých národností. Na Kvildu už jich přišla jen část, dalších devatenáct jich tu zemřelo během jediného dne a následně zde bylo pohřbeno.⁴⁵

⁴⁰ [Srov.] VÁVROVÁ, Jaroslava. *Kapitoly z minulosti Kvildy*. 2., rozš. vyd. Kvilda: Jaroslava Vávrová, 2005 s. 42

⁴¹ Františkov je samota, část obce Kvilda v okrese Prachatice. Nachází se v údolí řeky Teplé Vltavy asi 3,5 km na jihovýchod od Kvildy.

⁴² [Srov] Kvilda-Historie obce. Místopisný průvodce po České Republice- přehledný seznam obcí České republiky [online]. Dostupné z: <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/8954/kvilda/historie/>

⁴³ [Srov.] VÁVROVÁ, Jaroslava. *Kapitoly z minulosti Kvildy*. 2., rozš. vyd. Kvilda: Jaroslava Vávrová, 2005, s. 103

⁴⁴ [Srov.] tamtéž

⁴⁵ [Srov.] tamtéž, s.104

Ve farní kronice najdeme popis konce války, ve kterém se píše že: „V předvečer kapitulace, kdy projížděly vesnicí dva americké obrněné vozy, nepadl jediný nepřátelský výstřel. K boji mezi německými a americkými vojáky, který místní obyvatelé s hrůzou očekávali, již nedošlo. Konec války ve Kvildě byl krátký a bezbolestný. Na začátku června přicházeli do Kvildy čeští správní zaměstnanci, policisté a finanční stráž. Někteří mladí lidé a politicky zatížené rodiny, opouštěli obec. V letních měsících pak byla zatčena českými nebo americkými úřady většina zbylých stranických funkcionářů ...V druhé světové válce padlo šedesát tři farníků a dalších dvacet čtyři mužů bylo pohřešováno.⁴⁶

V dochovaných dokumentech Státního okresního archivu v Prachaticích o odsunu německého obyvatelstva se dočteme, že bylo v době od 24. května do 8. října 1946 odsunuto v jedenácti transportech celkem šest set čtyřicet devět obyvatel Kvildy německé národnosti. Koncem října 1946 došlo k odsunu sto osmdesáti jedna antifašistů, členů německé sociálnědemokratické strany a jejich rodinných příslušníků.⁴⁷

Poválečný vývoj Kvildy byl ovlivněn nejen odsunem německého obyvatelstva a dosídlením malým počtem nesourodých obyvatel, ale zejména zřízením pohraničního pásma, které podléhalo přísnému režimu. Budování železné opony na západní hranici bylo spojeno s únorovým převratem v roce 1948. K 1. lednu 1949 vznikl útvar Pohraniční stráže Sboru národní bezpečnosti. Dne 14. července 1951 bylo vydáno nařízení Ministerstva národní bezpečnosti ČSR, o právu příslušníka pohraniční stráže použít zbraň. V listopadu 1951 došlo k ustanovení pohraničního území se zákazem vstupu a Kvilda se ocitla uvnitř tohoto hraničního pásma. Tato situace trvala do roku 1954, kdy byla obec z pásma vyjmuta. Od roku 1952 bylo v obci Velitelství praporu PS⁴⁸ Kvilda a od 1. ledna 1966 zde vznikla rota PS, jejíž působnost byla ukončena v roce 1990 (viz. Příloha I. Obr. 10).⁴⁹

Fašismus, válka, odsun obyvatelstva a čtyřicet let železné opony, bylo dobou dlouhého a nesmyslného režimu. Období naprosté devastace, se kterou budou pohraniční oblasti ještě dlouho bojovat. Mizeli odtud lidé, život i naděje. Zatímco před druhou světovou válkou byla Kvilda důležitým hospodářským centrem, dnes je převážně střediskem turistů a přátel Šumavy.

2.1.4 Kvilda v současnosti

Jak již bylo zmíněno, v dřívějších dobách byla Kvilda především centrem hospodářství a kultury. V současné době je rájem turistů a sportovců, kteří Kvildu navštěvují především pro její krásnou přírodu. Turistika, cyklistika a v zimě běžecké lyžování. To jsou nejoblíbenější aktivity, kvůli kterým ročně přijíždí do Kvildy až milion⁵⁰ turistů. Mezi nejvyhledávanější turistická místa patří zejména pramen Vltavy, který se nachází přibližně sedm kilometrů od Kvildy. Dalším vyhledávaným místem je Bučina⁵¹ a také Jezerní slat'.

⁴⁶ VÁVROVÁ, Jaroslava. *Kapitoly z minulosti Kvildy*. 2., rozš. vyd. Kvilda: Jaroslava Vávrová, 2005, s.105

⁴⁷ [Srov.] tamtéž, s.107

⁴⁸ Pohraniční stráž

⁴⁹ [Srov.] VÁVROVÁ, Jaroslava. *Kapitoly z minulosti Kvildy*. 2., rozš. vyd. Kvilda: Jaroslava Vávrová, 2005, s.107

⁵⁰ [Srov.] https://www.idnes.cz/ceske-budejovice/zpravy/kvilda-sumava-turiste-obyvatele-apartmany-pribyva-ubyva.A180206_133954_budejovice-zpravy_khr

⁵¹ Bučina je zaniklé sídlo na Šumavě, místní část Kvildy v okrese Prachatice. Obyvatelé byli vysídleni po druhé světové válce, v roce 1956 obec zcela zničena. [Srov.] Kudy z nudy - Bučina - bývalá nejvýše položená osada na Šumavě. Kudy z nudy - Homepage [online]. Copyright © 2021 CzechTourism [cit. 30.06.2021]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/bucina-byvala-nejvyse-polozena-osada-na-sumave>

Celé katastrální území obce se nachází v Národním parku Šumava, který vznikl v roce 1991. Rozloha Národního parku Šumava činí šest set osmdesát kilometrů čtverečních a společně s německým národním parkem Bavorský les vytváří Národní park Šumava jednu z největších souvisle zalesněných ploch ve střední Evropě. Zalesněná plocha tvoří přibližně osmdesát procent z celé plochy NP, proto se také Šumava někdy nazývá "Zelené srdce Evropy".⁵²

Atraktivitu Kvildy podtrhuje také skutečnost, že zde bylo natáčeno několik filmů. Velmi známým se stal zejména film z roku 1959 režiséra Karla Kachyni *Král Šumavy*, který byl zpracován podle románu Rudolfa Kalčíka. V záběrech z filmu můžeme vidět například obchod s potravinami, který slouží dodnes, hostinec *U Krále Šumavy*, kde se natáčela taneční zábava, kostel Sv. Štěpána a hřbitov. Dalším filmem natáčeným ve Kvildě je například *Markéta Lazarová* režiséra Františka Vlášila z roku 1967, *Černý vlk* režiséra Stanislava Černého z roku 1971, *Boty plné vody* z roku 1976 podle námětu Rudolfa Kalčíka a také velmi oblíbené filmy režiséra Václava Gajera *Pod Jezevčí skálou*, *Na pytlácké stezce* a *Za trnkovým keřem*. Mnoho turistů přilákal do Kvildy zejména film o šumavském králi pašeráků Kiliánovi. Tento slavný románový pašerák, celým filmovým jménem Kilián Nowotny vulgo Sekáč skutečně existoval a na hranicích působil po únoru v roce 1948 jako převaděč. Skutečné jméno tohoto pašeráka bylo Josef Hasil. Pro své převaděčské schopnosti a nepolapitelnost si vysloužil dnes již legendární přezdívku Král Šumavy.⁵³

3 Šumavské podmalby na skle

Hlavní příčinou vzniku šumavských podmaleb byly zdejší sklárny. Šumava totiž bývala významnou sklářskou velmocí a tento obor znamenal pro tehdejší obyvatele důležitý zdroj obživy. Koncem 18. století provoz na Horní Zlaté stezce pomalu utichl a začala se rozvíjet nová řemeslná odvětví. Vedle těžby a zpracování dřeva (viz. Příloha I. obr. 11) to bylo především hamernictví⁵⁴ a sklářství. V tomto období vyráběly výrobky tři významné sklářské hutě. Na ně později navazovala výroba proslulých podmaleb na skle, provozovaná rodinou Verderberů. Světově známým podnikem se stala pila na zpracování rezonančního dřeva, založená roku 1820 Peterem Strunzem.

⁵⁵

3.1 Historie sklářské výroby na Šumavě

Šumavské sklo bývalo vždy pojmem a to nejen v českých zemích, ale i v zahraničí. Česko-bavorské pohraničí patřilo k nejstarším centrům sklářského průmyslu na českém území.

⁵² Kudy z nudy - Národní park Šumava – zelené srdce Evropy. Kudy z nudy - Homepage [online]. Copyright © 2021 CzechTourism [cit. 30.06.2021]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/narodni-park-sumava-nejvetsi-narodni-park-ceske>

⁵³ [Srov.] VÁVROVÁ, Jaroslava. *Kapitoly z minulosti Kvildy*. 2., rozš. vyd. Kvilda: Jaroslava Vávrová, 2005, s. 109

⁵⁴ Hamernictví bylo řemeslo, při kterém řemeslník vyráběl ze surového železa svářkatou ocel, vytloukáním na hamrech obvykle s kolem na spodní vodu, které pohánělo kladivo dopadající na kovadlinu. [Srov.] [online]. Dostupné z: [www.http://brtpichlavec.sweb.cz/ves/remesla/remesla2.htm](http://brtpichlavec.sweb.cz/ves/remesla/remesla2.htm)

⁵⁵ [Srov.] Kvilda-Historie obce. *Místopisný průvodce po České Republice- přehledný seznam obcí České republiky* [online]. Dostupné z: <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/8954/kvilda/historie/>

Historie šumavských skláren je bohatá. Kromě velkého počtu pracovních sil, zde byly i hluboké lesy, které poskytovaly dostatek levného dřeva na výrobu potaše⁵⁶. Hojnost křemene, či křemičitého písku, dvou základních surovin pro výrobu skla, lákaly sklářské mistry už od středověku.⁵⁷ První písemné zmínky o místním sklářství pocházejí z poloviny 14. století. První skláři přišli na Šumavu pravděpodobně z Bavorska, kde byly sklárny doloženy již ve 13. století. Jaký výrobní program měly tyto nejstarší sklárny nelze přesně doložit, ale pravděpodobně ve velké míře vyráběly především páteříky, což byly barevné korálky, ze kterých se vyráběly růžence. Slovo vzniklo ze slov Pater noster nebo-li Otče náš. Dodnes se dají kolem starých hutí a v potocích, které z nich vytékají, najít úlomky skla nebo také při troše štěstí dokonce celé korálky.⁵⁸

Ve druhé polovině 14. století už pracovali skláři také v Klatovech. Po velké morové epidemii roku 1380, husitských válkách a následné hospodářské krizi došlo i ke krizi šumavského sklářství. Kolem roku 1420 byly zdejší sklárny vyhašeny⁵⁹, ale již kolem roku 1430 patřily šumavské páteříky opět mezi žádaný obchodní artikl a norimberští obchodníci je vyváželi například do Španělska. Kromě páteříků šumavští skláři vyráběli i skleněná kolečka do oken a duté sklo. Na Kašperskohorsku pracovaly v 15. století dvě sklárny. Od roku 1461 to byla sklárna v Zadní Lhotě, která ovšem již v roce 1481 zpusťla. Další fungující sklárna založená roku 1494 byla u Mochova.

Za vlády Vladislava Jagelonského, v období druhé poloviny 15. století, nastal rozkvět sklářství na Šumavě. Šlechtičtí majitelé pozemků pochopili, že v tomto oboru mohou dobře zpeněžit své lesní bohatství. Sklárny potřebovaly velké množství dřeva jak na otop, tak na výrobu potaše. Sklářské osady na Šumavě byly v této době daleko od ostatních vesnic v lesích, a proto nedílnou součástí každé hutě byla i zemědělská usedlost. Pokud byli skláři nuceni z nějakých důvodů, obchodních či surovinových, omezit či zastavit výrobu, orientovali se pak pouze na zemědělství, případně sklárnu prodali jako zemědělskou usedlost. Naopak, za příznivé situace provoz obnovili. Tyto osady měly takzvané hutní právo, které majitele či nájemce opravňovalo k výrobě a nezankalo s vyhašením vlastní sklářské pece.⁶⁰

Na Šumavě se počet skláren v průběhu 16. století a v prvních desetiletích 17. století, zněkolikanásobil. Před rokem 1560 fungovala sklárna v Brunstu, dvě sklárny u Stachů a dvě nebo tři další existovaly u Javorné.⁶¹ Na Kašperskohorsku jsou doloženy dvě sklárny ve Svojší z roku 1566 a další dvě ve Vogelsangu, dnešním Podlesí z roku 1580. Všechny podniky vyráběly zřejmě pouze páteříky a vedli je členové sklářské rodiny Glaserů. Tehdejší podniky dodnes připomínají názvy některých osad, například obec Skláře, Skelná Huť, nebo třeba Staré Hutě.⁶² Rozvoj sklářství v této době souvisel s mnoha hospodářskými a sociálními změnami, kterými procházela střeoevropská společnost. Mezi ně patřil podnikatelský rozvoj šlechty a měst, i nastupující renesanční životní styl šlechty a měšťanstva. Ve snaze vyrovnat se svými výrobky tehdy v Evropě nejlepším benátským sklům, zdokonalovali střeoevropští skláři jednak kvalitu vlastní skloviny,

⁵⁶ Potaš, flus, salajka jsou starší názvy pro uhlíčitán draselný. Chemikálie, která se vyráběla již v 16. století.

⁵⁷ [Srov.] Muzeum Šumavy Sušice, *vlastivědné zprávy muzea Šumavy*, roč. 1990. Muzeum Šumavy Sušice, 1990. s. 97

⁵⁸ [Srov.] MAZNÝ, Petr, Pavel FENCL a František NYKLES. *100 zajímavostí ze staré Šumavy: od Nýrska do Prachatic : [z dobových novin, časopisů, knih a archivních materiálů ...]*. V Plzni: Starý most, 2010-. Starý most. s. 26

⁵⁹ Slangový výraz pro ukončení provozu sklárny. Souvisí pravděpodobně s uhašením sklářské pece.

⁶⁰ [Srov.] tamtéž

⁶¹ [Srov.] MAZNÝ, Petr, Pavel FENCL a František NYKLES. *100 zajímavostí ze staré Šumavy: od Nýrska do Prachatic : [z dobových novin, časopisů, knih a archivních materiálů ...]*. V Plzni: Starý most, 2010-. Starý most. s. 26

⁶² MAZNÝ, Petr, Pavel FENCL a František NYKLES. *100 zajímavostí ze staré Šumavy: od Nýrska do Prachatic : [z dobových novin, časopisů, knih a archivních materiálů ...]*. V Plzni: Starý most, 2010-. Starý most. s. 27

Na celé Šumavě pracovalo těsně před třicetiletou válkou zhruba dvacet pět skláren. Válečný konflikt však prosperující odvětví zničil. Byl ochromen obchod s Norimberkem, tradičním odběratelem zdejších výrobků, zejména páteříků a růženců. Mnohé podniky byly vyhašeny, jiné pracovaly jen omezeně. Nejvíce byly krizí postiženy právě páteříkové huti v Královském hvozdu a na Kašperskohorsku.⁶³

Kolem poloviny 17. století došlo k oživení vývozu skla a začala nová éra českého barokního broušeného a řezaného křišťálu. České sklo začalo od konce 17. století vytlačovat z evropských i světových trhů slavnou benátskou produkci. Na Šumavu přišli hledat štěstí skláři, kteří ovládali benátské techniky z Itálie a Francie a zavedli nové postupy. Vzestup šumavských skláren v 17. století je spojen především s příchodem sklářských rodů, pro které se Šumava stala novým domovem. Mezi tyto rody patřil rod Gerlů, Eisnerů, Adlerů, Gattermayerů a dalších. Tito mistři obnovovali staré sklárny, nebo zakládali nové. Na Šumavě byl touto dobou ještě dostatek dřeva a možností k jeho využití bylo naopak málo.

V 18. století se Šumava stala oblastí s největší koncentrací skláren v Čechách. V roce 1766 fungovalo v oblasti Sušicka a Kašperskohorska dvacet jedna skláren a o tři roky později jich bylo dvacet šest. Jedenáct skláren bylo také v Klatovském a Plzeňském kraji.⁶⁴ Jedna z nejstarších skláren v tomto období byla sklárna v Jelenově. Rok založení této sklárny neznáme, ale pravděpodobně vznikla někdy v prvním desetiletí 18. století. Historické prameny uvádí, že zde působili dva skláři a dva výrobci páteříků. Skláři zde měli velmi složité pracovní podmínky, protože sklárna se nacházela hluboko v lesích, kde ležel přibližně půl roku sních, který značně komplikoval komunikaci s okolním světem. Sních nezpůsoboval komplikace jen obchodníkům se sklem, ale také bylo složité sem dopravit potřebné potraviny a krmení pro dobytek. I přes nepříznivé podmínky se sklárna udržela v provozu, na čemž mělo zájem i město, protože sklárna zpracovávala dřevo ze zdejších lesů, které by jinak bez užitku shnilo.⁶⁵

Jednou z nejslavnějších skláren byla annínská sklárna (viz. Příloha I. Obr. 12) založena před rokem 1800. Ve druhé polovině třicátých let dvacátého století byl ve sklárně rozšířen a zmodernizován provoz. Tato sklárna se zabývala především výrobou dutého skla a korálků. Zdejší sklo bylo dodáváno i do zahraničí, zejména do Turecka a Itálie. V letech 1836–1837 si najal sklárnu v Anníně Johan Lötze.⁶⁶ V tomto období se ve sklárně vyráběla mimořádně kvalitní vrstvená skla v neobvyklých odstínech. Po smrti Johan Lötze převzala firmu jeho vdova Zuzana, která přemístila sídlo firmy do Klášterského Mlýna v Rejštejně.⁶⁷ Slavná annínská sklárna se dočkala dalšího rozkvětu v roce 1866, kdy se jejím majitelem stal Josef Eduard Schmidt. V tomto období se jednalo o jednu z nejmodernějších sklářských továren na výrobu dutého skla v Čechách. Sklárna vynikala moderními technologiemi, například kombinovaným parním a vodním pohonem. Schmidt vyráběl skla jednoduchých tvarů zdobená benátskými technikami a tento druh skla si našel své kupce

⁶³ [Srov.] MAZNÝ, Petr, Pavel FENCL a František NYKLES. *100 zajímavostí ze staré Šumavy: od Nýrska do Prachatic : [z dobových novin, časopisů, knih a archivních materiálů ...]*. V Plzni: Starý most, 2010-. Starý most. s. 27

⁶⁴ [Srov.] tamtéž

⁶⁵ [Srov.] Vlastivědné zprávy Muzea Šumavy. Sušice: Radovan Rebstöck, [1989] s. 106, 107

⁶⁶ [Srov.] Sklárna Lötze je česká zaniklá sklárna, která měla mnoho různých podob, podnikala na různých místech a pod různými názvy. Její historie sahá až do roku 1798, kdy Johann Lötze založil na okraji Kašperských Hor brusírnou skla. V roce 1823 si pronajal od města sklárnu Zlatá Studna. Sklárna dále podnikala postupně v Anníně a Debrníku u Železné Rudy. [Srov.] Sklárna Lötze – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Skl%C3%A1rna_L%C3%B6tz

⁶⁷ Klášterský Mlýn je malá vesnice, část města Rejstejn v okrese Klatovy.

zejména v Anglii. Pro domácí trh sklárna vyráběla především barevná broušená a hladká jemně malovaná skla. Specialitou této sklárny bylo dvojduť sklo s krajkovým dekorem. V roce 1910 převzal sklárnu Franz Novotný, což byl zeť Josefa Eduarda Schmidta a roku 1934 se majitelem stal Karl Schell. Se jménem Karla Schella je spojeno zavedení první elektrické tavící pece v běžném hutním provozu v Čechách. Mezi válkami se annínská sklárna specializovala téměř výhradně na čiré broušené olovnaté sklo. Po válce docházelo k postupnému zániku a zůstala pouze brousírna dovážených polotovarů.⁶⁸ V roce 2015 byl provoz sklárny plně obnoven. Nyní ve sklárně pracují tři zaměstnanci, kteří navazují na historii šumavského sklářství. Zároveň zde bylo založeno muzeum produkce sklárny Annín.

I přesto, že sklárny produkovaly sklo na velmi vysoké úrovni, během první světové války se začaly dostávat do finančních potíží. Zásadně klesla poptávka po dekorativním skle a také způsobovala komplikace uzavírka zahraničních trhů. Těžce se s těmito faktory vyrovnávala zejména sklárna v Klášterském Mlýně, která se vrátila k secesní inspiraci leptaných skel stylu *Gallé*⁶⁹. Tato sklárna se v pozdějších letech dočkala dvou ocenění za malované sklo, a to v letech 1924 a 1925. Provoz této sklárny byl zastaven v roce 1939.⁷⁰

Po osvobození v květnu roku 1945 byly československé sklárny znárodněny. Sklárny v Anníně, v Lenoře i v Klášterském Mlýně se staly součástí podniku *Český křišťál*, který měl sídlo v Českých Budějovicích. Sklárny se ale bohužel potýkaly s nedostatkem pracovních sil a většinou byly nuceny ukončit svůj provoz. Roku 1947 byla definitivně vyhašena sklárna v Klášterském Mlýně a v Anníně fungovala pouze brusírna. Jak již bylo zmíněno, Sklárna Annín svůj provoz obnovila v roce 2015 a je tedy jedinou sklárnou, navazující na historickou tradici šumavského sklářství.⁷¹

Na tradici šumavského sklářství navazuje také nově vzniklá firma *Glass gallery Gábor* Jana Gábora. Tato firma se nachází ve městě Sušice a zaměřuje se zejména na dekorativní zušlechťování skla. Sklářská dílna se vyznačuje zejména nápaditými technikami pískování skla.⁷² V rámci stále expozice Muzea Šumavy v Sušici si můžeme v současnosti prohlédnout největší sbírku šumavského skla v České Republice, jejíž součástí jsou i dochované artefakty z výše zmiňovaných skláren. Muzeum mimo jiné nabízí také rozsáhlou sbírku šumavských podmaleb na skle.

3.2 Původ podmaleb na skle

Malba na skle je původu velmi starého. Její stopy nalézáme už v Byzanci, odkud byla přenesena ve 13. století do Itálie, kde byla zřejmě dvě střediska: Řím a Benátky, či spíše severoitalský benátský okruh. Odtud podniká malba na skle svou výbojnou cestu do Evropy, aby konečně vnikla nejen do kostelů a zámků, nýbrž i měšťanských domů a selských chalup nejrůznějších národů a států. První kroky ji vedou do jižní Francie a do Belgie, a z Francie do německých zemí, zejména Bavorska a Tyrolska.

⁶⁸ [Srov.] MAZNÝ, Petr, Pavel FENCL a František NYKLES. 100 zajímavostí ze staré Šumavy: od Nýrska do Prachatic : [z dobových novin, časopisů, knih a archivních materiálů ...]. V Plzni: Starý most, 2010-. Starý most. ISBN 978-80-87338-29-2. s. 98, 99

⁶⁹ Émile Gallé byl francouzský sklářský výtvarník, světový představitel secese. V roce 1874 v Nancy založil vlastní dílnu, v níž vyráběl kromě nábytku rovněž keramiku a sklo. Svě sklářské výrobky zdobil různobarevným sklem, ve kterém vytvářel květinové vzory. Émile Gallé – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/%C3%89mile_Gall%C3%A9

⁷⁰ [Srov.] <https://www.sumavanet.cz/horazdovice/fr.asp?tab=snet&id=800&burl=&pt=RE&grafika=1>

⁷¹ [Srov.] tamtéž

⁷² [Srov.] tamtéž

*Sousední Čechy a Morava a po čase i Slovensko, přijímají tuto techniku, stejně jako Polsko a rumunské části Sedmihradská. V širším měřítku byl tento druh malby přijat jen v zemích, kde panovala katolická církev. Protestantské, a tím méně pravoslavné země, ho neznají.*⁷³ Takto popisuje malbu na skle ve své knize Naděžda Melníková.

Jak jsme si mohli všimnout, tak původ lidových maleb je v podstatě nelidový a do prostředí lidového se jako převzatý kulturní statek dostaly z vyššího společenského prostředí. Jejich východiskem bylo slohové malířství baroka, empíru a biedermeieru. Na místě by tedy bylo spíše vhodnější používání adjektiva zlidovělý.⁷⁴

Jak malba na sklo, tak i podmalba, někdy nazývaná malba za studena, se řadí k nejstarším technikám zušlechťování skla, které měly nejen estetický, ale i praktický účel. Zdobení skla totiž pomáhalo ukrýt vady, k nimž došlo během výrobního procesu.⁷⁵ Podmalba na skle je na rozdíl od běžné malby prováděná na rubu skleněné tabulky. U podmalby je nutné postupovat v opačném pořadí, přičemž nejprve jsou malovány kontury a detaily, které opticky vystupují a po zaschnutí se pokračuje postupným vybarvováním ploch. Předloha je vzhledem k finálnímu dílu zrcadlově obrácená a po dokončení již není možné dělat jakékoliv korekce.

Motivy obrázků podmaleb byly různé. Převážně to byli zemští a církevní patroni, jako sv. Václav a sv. Vojtěch, patron tesařů, dřevorubců a řemeslníků sv. Josef, ochránce před vodou a ohněm sv. Florián, pomocník v každé nouzi sv. Antonín. Také byly oblíbené výjevy ze života Krista a Panny Marie anebo byla ztvárňována témata velkých církevních svátků, mezi něž patří například Svatá Noc, Tři Králové, Boží hrob, či poslední večeře Páně.⁷⁶

Malba na sklo patří mezi jednu z nejstarších technik zušlechťování skla, kterou znali už starověcí Egypťané, kterým je vynález skla dokonce přisuzován. Egypťané malbou na skle zdobili nádoby různých velikostí.⁷⁷ Technika podmalby byla také v antickém světě, o čemž svědčí miniaturní portréty na oválných skleněných destičkách nalezené v Pompejích, které byly vytvořeny před rokem 79 n. l. K rozvoji techniky došlo v období vrcholného středověku, zhruba od 13. a 14. století. Podmalba se nejdříve používala na skla menších rozměrů, k nimž patřily skleněné výplně liturgického náčiní, cestovních i domácích oltářů, kazet i nábytku. Teprve posléze se přenesla na obrazy ve vlastním slova smyslu. Výrazná role při šíření techniky podmalby připadla severoitalskému prostředí, zvláště sklárnám v okolí Benátek. Nicméně výskyt artefaktů zdobených podmalbou v různých evropských zemích v 15. a 16. století nasvědčuje tomu, že v některých sklářských oblastech mohla být technika malby za studena objevena nezávisle na vnějších vlivech v důsledku hledání nových možností zušlechťování skla.⁷⁸

V Čechách byly podmalby na skle oblíbeny na rudolfínském dvoře. Nevyskytovaly se pouze ve šlechtickém prostředí, ale i mezi bohatými měšťany. Na sklonku 17. a v první třetině 18. století

⁷³ Papoušková – Melníková, Naděžda: *Československé lidové malířství na skle*. Praha: Státní grafická škola, 1938, s. 6.

⁷⁴ [Srov.] KAFKA, Luboš. *Lidové podmalby na skle: ze sbírek Národního muzea*. Praha: Národní muzeum, 2013, s. 7

⁷⁵ [Srov.] tamtéž, s. 13

⁷⁶ [Srov.] VÁVROVÁ, Jaroslava. *Kapitoly z minulosti Kvildy*. 2., rozš. vyd. Kvilda: Jaroslava Vávrová, 2005, s. 90

⁷⁷ [Srov.] PIŠŮTOVÁ, Irena. *Maľovaný Sen: Slovenská ľudová Maľba Na Skle V 20. Storočí*. 1. preprac. vyd. Bratislava: Tatran, 1983, s. 5.

⁷⁸ [Srov.] KAFKA, Luboš. *Lidové podmalby na skle: ze sbírek Národního muzea*. Praha: Národní muzeum, 2013, s. 13

monochromatické podmalby malířů Daniela Preisslera a jeho syna Ignáce dosáhly skutečně evropské úrovně.⁷⁹

U písemných zpráv až do 19. století zůstává problémem rozlišit, zda šlo o malíře podmaleb, nebo o malíře provozující malbu emailovými, do povrchu skla zatavovanými barvami. Výrobci totiž obvykle bývali obecně označováni jako malíři skla a konkrétnější označení se běžně užívalo až v průběhu 19. století (viz. Příloha I. Obr. 13, 14).⁸⁰

V současné době toto tradiční lidové umění opět ožívá, podobně jako řada dalších uměleckých odvětví. Současní tvůrci často čerpají ze svého rodného kraje, nebo kopírují obrázky staré. Pro některé je to záležitost komerční, nicméně mnozí se této technice věnují jakožto věřící, z lásky k řemeslu a lidovým tradicím.⁸¹ Mezi šumavské autory, které nelze opomenout patřil JUDr. Václav Hrabánek (1915 - 2005), který svým osobitým projevem obnovil šumavskou tradici svatých obrázků.⁸² (viz. Příloha I. Obr. 15) Jeho práce jsou zastoupeny v Národním muzeu v Praze, nebo ve vlastivědných muzeích v Kašperských Horách či Klatovech, nebo až v Muzeu civilizací v Evropě v Marseille.⁸³ Velmi zdařilé repliky nejen kvildských podmaleb pochází také z dílny Ing. Marijany Matouškové, které lze zakoupit ve Stálé expozici historie Kvildy a Bučiny ve Kvildě. (viz. Příloha I. Obr. 16)

3.3 Podmalby v lidovém prostředí

Záhy poté, co se první „svaté obrázky“ malované na skle rozšířily okolo poloviny 18. století v agrárním prostředí, staly se nedílnou součástí zařízení lidového interiéru.⁸⁴ Rozšíření obrázků s náboženskou tematikou bylo příznačné zvláště pro katolické prostředí, výzdoba evangelických domácností byla o poznání střídmější.⁸⁵ Od druhé poloviny 19. století měla v každé chalupě místo řada obrázků malovaných na skle. Tradiční umístění obrázků ve venkovském interiéru, jehož dispozice se po staletí řídila striktními pravidly, představoval tzv. svatý kout. (viz. Příloha I. Obr. 17) Byl to roh obytné místnosti situovaný uhlopříčně proti rohu s pecí. Ve svatém koutě, který vytvářel přirozené centrum rodinného, ale i duchovního života obyvatel domácnosti, stál stůl s lavicemi, případně židlemi. Stůl měl kultovní charakter, pokládal se na něj chléb, jako boží dar, bible a modlitební knížky. Nesmělo se do něj tlouci, sedat na něj, nebo u něj vykonávat špinavou práci. Dědil se z generace na generaci a prodával společně s domem.⁸⁶

Význam tohoto prostoru zvyšovala výzdoba stěn. Do rohu se zavěšoval krucifix či koutní skříňka na uložení rodinné bible a dokumentů. Přilehlé zdi byly zdobeny devočními⁸⁷ obrazy a tisky, mezi

⁷⁹ [Srov.] KAFKA, Luboš. *Lidové podmalby na skle: ze sbírek Národního muzea*. Praha: Národní muzeum, 2013, s. 13

⁸⁰ [Srov.] tamtéž

⁸¹ [Srov.] ZAPLETALOVÁ, Kristýna. *Podmalby na skle v současnosti* [online]. Brno, 2012 [cit. 2021-06-09]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/h1ffw/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Alena KRÍŽOVÁ. s.46

⁸² [Srov.] *Muzeum Šumavy Sušice* [online]. Copyright © Z. [cit. 09.06.2021] Dostupné z http://muzeum.sumava.net/muzeum_sumavy/text/data/hrabane.html

⁸³ Muzeum Kvilda/Odkaz podmaleb na skle

⁸⁴ [Srov.] KAFKA, Luboš. *Lidové podmalby na skle: ze sbírek Národního muzea*. Praha: Národní muzeum, 2013, s. 13

⁸⁵ [Srov.] tamtéž, s. 37

⁸⁶ [Srov.] KAFKA, Luboš. *Lidové podmalby na skle: ze sbírek Národního muzea*. Praha: Národní muzeum, 2013, s. 37

⁸⁷ Devoční znamená úctyhodné, posvátné. Často spojeno s relikviářem - ten má devoční význam, díky tomu, že uchovává ostatky. [Srov.] devoční - ABZ.cz: slovník cizích slov. ABZ.cz: slovník cizích slov - online hledání [online]. Copyright © [cit. 21.06.2021]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/devocni>

nimiž zaujímaly čestné místo právě podmalby na skle. Obrázky byly nakloněné do místnosti. Spodním okrajem se opíraly o vodorovnou lištu, zatímco jejich horní okraj se připevňoval delším provázkem či drátkem. Na způsob tohoto úchytu doposud poukazují provrtné horní lišty rámu. Podmalby mohly díky náklonu lépe odrážet světlo přicházející zdola. V symbolické rovině se však zároveň nakláněly nad lidmi sedícími u stolu, jako by jim poskytovaly ochranu.⁸⁸ Světci zobrazení na svatých obrázcích měli především ochraňovat rodinu, hospodářství a celý majetek.⁸⁹ Technika podmalby se zřídka vyskytovala také na dalších artefaktech, jako jsou ciferníky hodin, dřevěné krucifixy, případně různé skříňky sloužící na drobnosti, či šicí potřeby.⁹⁰ (viz. Příloha I. Obr. 18, 19)

Mimo obydlí se podmalby vyskytovaly rovněž v interiérech vesnických a maloměstských sakrálních objektů. Některá výrobní střediska, například právě středisko ve Kvildě, vyráběla cykly různých nákladných křížových cest, obvykle o počtu čtrnácti zastavení. Některé z nich měly téměř miniaturní rozměry, jiné byly poměrně reprezentativní podmalby zdobené sklářskými technikami. Věřící někdy také věnovali jednotlivé podmalby do kostela jako výraz své zbožnosti, touhy zkrášlit posvátný prostor, nebo je tam odkládali ze svých domovů.⁹¹

Ve volné krajině se podmalby umisťovaly i do výklenků Božích muk, na kmeny stromů či nad prameny vody. Také se objevovaly na místech v lese, jako pomníčky připomínající skon některého z aktérů svážení dřeva. Práce v lese byla totiž velmi náročná a docházelo k úrazům. V důsledku povětrnostních vlivů měly ovšem velmi omezenou životnost.⁹²

K úpadku obliby podmaleb došlo v průběhu poslední třetiny 19. století spolu s celkovým trendem nivelizace tradiční lidové kultury. Od té doby byla jejich naprostá většina zničena a do současnosti se dochoval jen pouhý zlomek.⁹³

3.4 Podmalby mimo tradiční lidové prostředí

Tradiční podmalby a jejich svébytné výtvarné i kulturní hodnoty poměrně brzy ocenil okruh lidí mimo tradiční lidové prostředí, a to zvláště výtvarníci a národopisně orientované osobnosti. Jedním z prvních byl okolo roku 1912 malíř Franz Marc, významný představitel německého expresionismu a spoluzakladatel umělecké skupiny *Der Blaue Reiter*, který objevil krásu lidových podmaleb na skle z bavorského Reimundsreutu. V roce 1917 nazval švýcarský lékař a kulturní filozof Max Picard, ve své publikaci *Expressiionistische Bauernmalerei*, tyto obrázky „lidovou písní v dějinách malířství“.⁹⁴

Svou výtvarnou formou, bezprostředností, výrazovostí a zářivým barevným koloritem, nás tyto artefakty okouzlují do současnosti. Pro poučenější veřejnost jsou neméně významným klíčem pro pochopení víry předcházejících generací a jejich nadějí v posmrtný život.

⁸⁸ [Srov.] KAFKA, Luboš. *Lidové podmalby na skle: ze sbírek Národního muzea*. Praha: Národní muzeum, 2013. s. 37

⁸⁹ [Srov.] PETRÁŠ, Jiří. *Šumava Karla Klostermanna: příběh šumavské podmalby : průvodce výstavou*. V Českých Budějovicích: Jihočeské muzeum, 2008. ISBN 978-80-86260-88-4.s.13

⁹⁰ [Srov.] KAFKA, Luboš. *Lidové podmalby na skle: ze sbírek Národního muzea*. Praha: Národní muzeum, 2013. s. 40

⁹¹ [Srov.] tamtéž, s. 40

⁹² [Srov.] Muzeum *Odkaz podmaleb na skle ve Kvildě/informační panel*

⁹³ [Srov.] KAFKA, Luboš. *Lidové podmalby na skle: ze sbírek Národního muzea*. Praha: Národní muzeum, 2013, s. 41

⁹⁴ [Srov.] tamtéž, s. 221

3.5 Ikonografie

Lidové podmalby na skle mívaly téměř výhradně náboženskou tematiku, která vycházela z katolického náboženství, protože bylo důležitou součástí životů zdejších obyvatel. Lidé podnikaly cesty za účelem návštěvy poutního místa, které mělo nějaký křesťanský význam. Tato skutečnost se podepsala i do ikonografie lidových podmaleb.

Nejčastějšími výjevy byly postavy a příběhy z Nového zákona, které se často vztahovaly k významným křesťanským svátkům, například Velikonocům nebo Vánocům. Ústředním motivem lidových podmaleb byl zejména Ježíš Kristus jako dítě. Mezi další náměty patřilo například klanění Tří králů, narození Ježíška v Betlémě, útěk do Egypta, kázání na hoře Olivetské, Poslední večeře Páně, příjezd do Jeruzaléma, Ecce Homo, nebo ukřižování Krista v různých provedeních. Svatá trojice byla malována jako Bůh, držící v náruči Ježíše přibitého na kříži a pod nimi holubice, symbol ducha svatého.⁹⁵

Nelze opomenout také postavu Panny Marie, která byla matkou Ježíše Krista, patronkou křesťanství a prostředník samotného Boha. Panna Marie bývala někdy zobrazována individuálně, o čemž svědčí například výjev Nejsvětější srdce Panny Marie. Můžeme se ale také setkat s výjevy z mariánského cyklu, který zachycuje momenty z jejího života, mezi něž patří například Nanebevzetí nebo Korunování Panny Marie. Malíři zachycovali repliky madon a piet, mezi něž patřila na našem území například Pasovská Madona nebo Klatovská Madona.⁹⁶

Dalšími zobrazovanými světci byly zejména jmenní patroni, kteří měli za úkol ochraňovat svého jmenovce v průběhu života. V českých zemích patřil mezi tyto patrony zejména Sv. Václav, Sv. Jiří nebo Sv. Martin, kteří byly často zobrazováni jako jezdcí na koni. Proti živelným katastrofám ochraňoval rodinu Sv. Florián nebo Sv. Jan Nepomucký. Patronem manželství a rodičovství byla Sv. Anna a Sv. Josef. Sv. Rosálie, Sv. Šebastián, Sv. Apolonie a Sv. Agáta měli za úkol ochránit rodinu před nemocemi.

Obrázek měl větší ochrannou a magickou moc, bylo-li na něm vyobrazeno více světců pospolu. Často se proto můžeme setkat s vícetematickými podmalbami. Například Sv. Florián býval zobrazen společně se Sv. Linhartem. Často se také vyskytovaly obrázky zvané *Domácí požehnání*, které zajišťovaly ochranu domu i celého hospodářství. Centrálním motivem těchto obrázků bývalo vyobrazení Nejsvětější trojice, kterou doplňoval Sv. Florián, Sv. Linhart, Sv. Wolfgang, Sv. Izidor, nebo vyobrazení čtrnácti svatých pomocníků.

V muzeu podmaleb ve Kvildě můžeme vidět obrázky z první poloviny devatenáctého století, mezi něž patří například Neposkvrněné Srdce Panny Marie, Sv. Kateřina, Sv. Barbora, Sv. Petr, nebo Sv. Jan Křtitel. Další obrázky pochází z poloviny devatenáctého století a řadíme mezi ně například obrázek s názvem Spasitel – Ježíš jako dítě, který je zobrazen s říšským jablkem jako vládce světa. Mezi další obrázky z poloviny devatenáctého století patří Sv. Jan Nepomucký, který je vyobrazen jako chlapec s beránkem, Nejsvětější srdce Kristovo, Sv. Alžběta, Sv. Jan Křtitel, Sv. Anežka Římská. Z druhé poloviny devatenáctého století se dochoval obrázek Sv. Antonína Paduánského, Sv. Aloise, Sv. Anny Učitelky, nebo Sv. Jana Křtitele. Na těchto podmalbách najdeme charakteristické znaky

⁹⁵ [Srov.] KAFKA, Luboš. *Lidové podmalby na skle: ze sbírek Národního muzea*. Praha: Národní muzeum, 2013, s. 13

⁹⁶ [Srov.] Lidové obrázky na skle z jižních a západních Čech. 1. vyd. Sušice: Muzeum Šumavy, 1998.

pro verderberovskou dílnu a můžeme tak téměř s jistotou konstatovat, že obrázky pochází z Kvildy či Raimundsreutu.

Se světskou tematikou v rámci podmaleb se setkáme jen velmi zřídka a to především mimo tradiční lidové umění. Ojedinele se zobrazovala například alegorie ročních období, rodové erby a na konci 19. století se na Šumavě těšily oblibě podmalby zobrazující zvěř či různá témata z lidového prostředí.⁹⁷

3.6 Výroba podmaleb ve Kvildě

Šumavská příhraniční vesnice Kvilda byla místem s největší produkcí podmaleb na území západních Čech.⁹⁸ Velmi důležitou roli při vzniku podmaleb ve Kvildě sehrál vliv nedaleké bavorské vesnice Raimundsreut, která byla prosperujícím střediskem již v polovině 18. století (viz. Příloha I. Obr. 20, 21, 22, 23, 24, 25). Obec se nacházela podél staré obchodní stezky, která vedla z Pasova do Kašperských Hor. K zalidnění této odlehle končiny přispěl zejména rozvoj sklářství v 18. století. Mezi roky 1785-1802 bylo založeno sedm skláren, které se specializovaly zejména na výrobu tabulového, dutého a zrcadlového skla. Zároveň v těchto sklárnách působili i sklářští zdobíči skla.⁹⁹

3.6.1 První malíři z Raimundsreutu

V Raimundsreutu vznikly první obrázky vytvořené technikou podmalby pod vlivem blízkého poutního místa Kreuzberg, kolem roku 1730. Z rodin, které se podmalbám v tomto raném období věnovaly, jsou známá jména například Neumayerovi a Hilgartovi působící v okolí Železné Rudy, nebo Peterhanslovi působící právě v okolí Kvildy.¹⁰⁰

Raimundsreutští malíři na skle sezonně působili v samotné Kvildě. Působišťe na české straně hranic pro ně patrně představovalo optimální formu filiálního provozu. K výhodám patřila široká nabídka tabulového, kazového skla v bezprostředním okolí. Dále to byla činnost profesionálních zdobíčů skla při zdejších hutích, kteří mohli spolupracovat při výrobě obrázků sklářského typu, a zvláště možnost bezcelního prodeje zboží v zemích habsburské monarchie.¹⁰¹

V roce 1779 připadl dosud bavorský kraj, kam Raimundsreut místopisně spadal, k Rakousku, čímž se ztížil odbyt a podražilo clo. Další zhoršení situace přinesl v roce 1785 celní dekret pražského gubernia, podle něhož podléhal dovoz obrázků, považovaných podle něho za klasické olejomalby, celnímu tarifu. To byl rozhodný a konečný podnět k tomu, aby se raimundsreutští malíři pokusili usadit na druhé straně hranic, ve Kvildě, a malovat přímo tam. Mezi prvními, kteří se na české straně usadili, byli Johann Kaspar Hilgert a dva jeho synovci Bernhard Peterhansl a Johann Peterhansl, oba přímo z Raimundsreutu.

⁹⁷ [Srov.] Lidové obrázky na skle z jižních a západních Čech. 1. vyd. Sušice: Muzeum Šumavy, 1998.

⁹⁸ [Srov.] R. Schuster, *Hinterglasbilder aus Aussergefild im Böhmerwald*. Grafenau: Morsak, 1980.

⁹⁹ [Srov.] KAFKA, Luboš. *Lidové podmalby na skle: ze sbírek Národního muzea*. Praha: Národní muzeum, 2013, s. 57

¹⁰⁰ [Srov.] R. Schuster, *Hinterglasbilder aus Aussergefild im Böhmerwald*. Grafenau: Morsak, 1980.

¹⁰¹ [Srov.] KAFKA, Luboš. *Lidové podmalby na skle: ze sbírek Národního muzea*. Praha: Národní muzeum, 2013, s. 57

V publikaci s názvem *“Hinterglasbilder aus Aussergefild im Böhmerwald“* od Raimunda Schustera se dočteme, že počátek jejich činnosti ve Kvildě spadá do doby kolem roku 1788. Dokument prácheňského krajského úřadu ze dne 26. října 1798 obsahuje pozoruhodné podrobnosti, které nám dovolují nahlédnout do života dvou malířů, kterými byli Kaspar Hilgert a Bernhard Peterhansel. V dokumentu se vyjadřují ke své současné životní situaci a možnostech přesídlení. Rok nato malíři prohlásili, že jsou připraveni se ve Kvildě trvale usadit, Bernhard Peterhansel dokonce zakoupil u krejčího Johanna Schustera obytnou místnost a komoru čp. 37 za dvacet pět zlatých. Zároveň byli malíři ujištěni, že výrobci obrázků mohou být i cizinci, kteří se dosud v Čechách zdržovali jen z důvodu lepšího odbytu pro své produkty. Malíři tedy dostali nabídku usadit se ve Kvildě natrvalo, v opačném případě by jim bylo řemeslo zapovězeno. K následnému přesídlení ovšem nedošlo.¹⁰² Z jakého důvodu už prameny ale neuvádějí. Pověstná výroba podmaleb v obci je ale spojena až s malířským rodem Verderberů. Její rozvoj se datuje od počátku třetího desetiletí 19. století.

3.6.2 Verderberovská dílna

Od konce 1. čtvrtiny 19. století se utvářela svébytná regionální varianta malby, kterou lze bezpečně připsat konkrétní dílně, kterou byla dílna již zmiňovaných Verderberů. (viz. Příloha I. Obr. 26) Do té doby se podmalby pravděpodobně vyráběly především při okolních sklářských hutích. Kvildská podmalba na skle je bytostně a téměř výhradně spojena s rodinou Verderberovou, konkrétně se jmény Michael Verderber, Johann Verderber, a Franz Verderber. Zakladatelem malířského rodu byl někdejší podomní obchodník z Kraňska¹⁰³ Michael Verderber, který se ve Kvildě v roce 1792 oženil a po nějaký čas zde pracoval jako lesní dozorce. Vlastní provoz založili Michael a Johann v roce 1819. Právě pod vlivem Michaela Verderbera se začala kvildská produkce odlišovat od té v Raimundsreutu. Základním poznávacím znakem se stala červená, až červenohnědá barva kontur tělových partií, která zůstala pro Kvildu typická až do zániku výroby. Malba se také začala více podobat realitě. Začalo se měnit zobrazení obličejových partií a také způsob prokreslení detailů byl pečlivější. Raimundsreutské dekorativní prvky nahradily motivy zlatých hvězd s odděleným středem a také okvětní lístky.

Nejvíce podmaleb pocházelo z dílny Johanna Verderbera. V roce 1870 se výroby obrázků ujal Michalův vnuk Franz Verderber, který převzal relativně prosperující podnik spojený s hostincem. (viz. Příloha I. Obr. 27) Převzal zároveň i vyhraněný výtvarný styl podmalby, kterému se vyučil patrně spolu se svým otcem Johannem, když působili u sklárny v Pláních, nyní součásti Nových Hutí. Jeho pobyt jako malíře skla je tu doložen k roku 1815, ale dílnu vedl podstatně kratší dobu. Pro obě generace malířů byla příznačná výroba barevných podmaleb, jejichž podoba byla výrazně ovlivňována zesilující konkurencí barvotisku.¹⁰⁴

Pod vedením Johanna Verderbera dosáhla produkce dílny kvantitativního maxima a vyráběla až čtyřicet tisíc podmaleb ročně. V provozu bylo zaměstnáno deset až patnáct pracovníků, mezi nimiž figuroval i rámař, roztírač barev, kreslič předloh či výrobce dých.¹⁰⁵

¹⁰² [Srov.] R. Schuster, *Hinterglasbilder aus Aussergefild im Böhmerwald*. Grafenau: Morsak, 1980.

¹⁰³ Kraňsko je území rozkládající se kolem řeky Sávy na rozloze 10 033 km². Leží mezi Rakouskem na severu a Chorvatskem (Istrií a Středním Chorvatskem) na jihu. [Srov.] Kraňsko – Wikipedie. [online]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Kra%C5%88sko>

¹⁰⁴ [Srov.] R. Schuster, *Hinterglasbilder aus Aussergefild im Böhmerwald*. Grafenau: Morsak, 1980, s.20

¹⁰⁵ [Srov.] tamtéž, s.42-44

K zániku výroby došlo v roce 1881 v důsledku požáru budovy, po němž se již nepodařilo tento rodinný provoz obnovit. (viz. Příloha I. Obr. 28) V osmdesátých letech však ještě příležitostně maloval podmalby Johan Praschl, někdejší kreslič předloh verderberovské dílny.¹⁰⁶

3.6.3 Techniky kvildské produkce

Produkce z Kvildy a lokalit v jejím okolí můžeme rozčlenit do třech období. Nejstarší zahrnuje období od konce 18. do konce druhého desetiletí 19. století, druhé je etapa vyhraňování zručů verderberovské dílny a nejmladší zahrnuje kvantitativní vrchol Verderberovy dílny, zhruba od konce druhé čtvrtiny 19. století do počátku osmdesátých let 19. století.¹⁰⁷

Rané stadium produkce zahrnovalo několik typů obrázků na skle. Kromě obvyklých barevných podmaleb se zde v menší míře vyráběly podmalby zdobené sklářskými technikami a jejich nápodoby. U imitací sklářských zrcadel bývali kartuše i sloupkové edikuly¹⁰⁸ malované bílou barvou. Na podmalbách s černým pozadím byly tyto zdobné prvky nahrazující výbrus a řezbu skla podkládány zlatou fólií, nebo malovány zlatým, později stříbrným bronzem. Uplatňovaly se zvláště menší formáty desek, cca. 14 x 21 cm. Větší formáty se používaly spíše u barevných podmaleb bez kartuší.

K výtvarně působivým, ryze malířským podmalbám, patřilo zobrazení třičtvrtěných či celých postav světců, malované na typickém šedomodrém pozadí.¹⁰⁹ (viz. Příloha I. Obr. 29)

Vlivem biedermeieru¹¹⁰ a klasicismu¹¹¹ se na obou stranách hranice v průběhu 1. třetiny 19. století staly oblíbeným artiklem podmalby s kruhovými a oválnými kartušemi, lemovanými rostlinným ornamentem na vnějším pozadí.¹¹² Jako oblíbený květinový dekor se uplatňoval zejména motiv tulipánů. Kartuše bývala lemována silnou černou linkou, stejně jako v Raimundsreutu.¹¹³

V Raimundsreutu byly kartuše příznakem závěrečného stádia produkce. Ve Kvildě však byly charakteristické spíše pro období vyhraňování znaků verderberovské dílny. Tento komerčně úspěšný typ podmaleb byl relativně dlouho schopen odolávat konkurenci levnějších tištěných obrazů a s minimálními obměnami se v dílně vyráběl až do zániku produkce. (viz. Příloha I. Obr. 30)

V průběhu vývoje se tvary kartuší zjednodušily a květinový dekor vymizel.¹¹⁴ Vnitřní pozadí kartuší bývalo téměř vždy barevně jednotné. U kruhových kartuší byla oblíbená tmavě hnědá,

¹⁰⁶ [Srov.] KAFKA, Luboš. *Lidové podmalby na skle: ze sbírek Národního muzea*. Praha: Národní muzeum, 2013, s. 59

¹⁰⁷ [Srov.] KAFKA, Luboš. *Lidové podmalby na skle: ze sbírek Národního muzea*. Praha: Národní muzeum, 2013, s. 59

¹⁰⁸ Edikula je původně kamenný domácí oltářík nebo náhrobek, později plochá kaplička s obrazem či sochou uvnitř, která připomíná průčelí antických chrámů. V tomto případě se jedná o edikulu malovanou.

¹⁰⁹ [Srov.] Kafka, *Lidové podmalby na skle u sbírek Národního muzea*, Vyd. 1. Praha: Národní Muzeum [u.a.], 2013, s. 59

¹¹⁰ Biedermeier je umělecký směr a životní styl první poloviny 19. století, typický pro měšťanskou kulturu německy mluvících zemí. Časově ho lze zařadit mezi roky 1815-1848. [Srov.] Biedermeier – Wikipedie. [online]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Biedermeier>

¹¹¹ Klasicismus je umělecký směr, který se inspiroje především antickými vzory a zdůrazňuje střízlivý rozum, uměřenost a jasný, pravidelný řád. Vznikal ve 2. polovině 17. století ve Francii za vlády Ludvíka XIV. a odtud se v průběhu 18. století rozšířil do celé Evropy. [Srov.] Klasicismus – Wikipedie. [online]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Klasicismus>

¹¹² [Srov.] KAFKA, Luboš. *Lidové podmalby na skle: ze sbírek Národního muzea*. Praha: Národní muzeum, 2013, s. 60

¹¹³ J. Petráš a Č. Jihočeské muzeum (České Budějovice, Šumava Karla Klostermanna: příběh šumavské podmalby: průvodce výstavou. V Českých Budějovicích: Jihočeské muzeum, 2008.

¹¹⁴ [Srov.] KAFKA, Luboš. *Lidové podmalby na skle: ze sbírek Národního muzea*. Praha: Národní muzeum, 2013, s. 60

žlutá a modrá. U kartuší pravoúhlých se často užívaly tlumenější barevné odstíny, například krémově bílá, starorůžová, či olivově zelená. Při dolním okraji bývaly podmalby opatřeny krátkými nápisy hůlkovou verzálkou, jejíž silná nakloněná písmena byla sama o sobě identifikačním znakem Verderberovy dílny. Obvykle se nápisy skládaly pouze z počáteční zkratky S: a jména svätce (viz. Příloha I. Obr. 31).¹¹⁵

K převzatým tématům z raimundsreutské produkce patřilo například zobrazení Sv. Anny Samotřetí, Sv. Trojice se čtveřicí světců, nebo křížová cesta o patnácti zastaveních na jedné tabuli skla. Mezi typická témata patřilo zobrazení Sv. Václava na koni, nebo například Sv. Jana Nepomuckého. Na některých podmalbách se uplatňovaly i dekorativní prvky, charakteristické pro Raimundsreut. Mezi tyto prvky patřilo například okrasné uskupení teček na pozadí a oděvech světců, nebo ozdobné vlnovky, které vyplňovaly pásek dolního okraje podmaleb. Bavorský vliv se do jisté míry projevoval také u květinového dekoru, k němuž patřila například snítka s plaménkovými lístky a tulipánovými či kruhovitými květy a jednoduchými elipsovými poupaty.

V porovnání s dalšími doklady lidového výtvarného projevu, působila většina kvildské produkce poněkud mdlým dojmem. Jako by se tvůrci záměrně vzdělili principům lidové stylizace a typickým lidovým dekorativním prvkům. V poněkud schematicky prováděné malbě byly například patrné náznaky o malířskou modelaci. Obličejové partie byly modelovány hnědou, či šedou a tváře naznačeny výraznými ruměnci. K typickým prvkům patřila promalba vousů a vlasů suchým štětce, která měla těmto partiím dodat na plasticitě. (viz. Příloha I. Obr. 32, 33)

Kvildské podmalby se rámovaly obvykle do profilovaných rámečků, často natíraných sazovou černí. Strany byly v rozích spojeny březovými klínky a sklíženy. Vyskytují se i ploché mořené, či natírané rámy, a to zejména u pozdější produkce.

Podmalby z Kvildy se rozesílaly v bednách po zemích habsburské monarchie, a roznášeli je též podomní obchodníci z okolí vzdálenějšího Kraňska. Obchod s nimi probíhal v jižních, západních a středních Čechách, jak dokládají muzejní kolekce. Současně směřoval do Horního a Dolního Bavorska, na Moravu, Slovensko, do Uher nebo přes území Rakouska do dnešního Slovinska.¹¹⁶

Prosperita dílny trvala až do roku 1881, a to navzdory levnějším barvotiskům, na které byly náklady až o padesát procent nižší. K zániku došlo z důvodu požáru hostince, ve kterém se nacházela i věhlasná verderberovská dílna. Tradice podmaleb na skle byla ovšem ve vesnických domácnostech stále silně zakořeněná.¹¹⁷

3.6.4 Odkaz podmaleb na skle - projekt přeshraniční spolupráce

V současné době se blíží ke konci realizace projektu *Odkaz podmaleb na skle*, který vznikl v rámci česko-bavorské přeshraniční spolupráce a realizovala ho obec Kvilda společně s německou obcí Hohenau. Tento projekt významně přispívá k uchování česko-bavorského kulturního dědictví. Díky společnému konceptu vznikla v obou obcích muzea, která návštěvníkům představí historii podmalby na skle a přiblíží význam skla v historii osídlení regionu. Budova kvildského muzea

¹¹⁵ [Srov.] KAFKA, Luboš. *Lidové podmalby na skle: ze sbírek Národního muzea*. Praha: Národní muzeum, 2013, s.63

¹¹⁶ [Srov.] tamtéž, s. 63

¹¹⁷ Lidové obrázky na skle z jižních a západních Čech. 1. vyd. Sušice: Muzeum Šumavy, 1998. s. 40

vyrostla přímo v centru obce. V přízemí se nachází výtvarně-řemeslné dílny a výuková místnost. V dílně si návštěvníci budou moci zhotovit vlastní podmalbu na skle, v patře pak mohou navštívit 100 m² stálé expozice.

Expozice kvildské podmalby je zaměřena na prezentaci výtvarně řemeslných produktů dílen ve Kvildě a okolí. Tvoří jí originální exponáty, repliky, a paneláž s interaktivními prvky a prezentacemi.

Obě muzea, tedy muzeum ve Kvildě a muzeum v bavorském Hohenou, leží v těsném sousedství historických míst, jako jsou sklářské hutě, poutní místo St. Anna v Kreuzbergu, které bylo častým motivem podmaleb na skle. Dále pak Zlaté stezky jako přímého obchodního spojení mezi Kvildou a Hohenou. Do obou muzeí si lze zakoupit společnou vstupenku. V současné době také vzniká cyklostezka, která vede souběžně kolem Zlaté stezky, tedy mezi Hohenou, Mauthem a Kvildou, která například umožní cykloturistům navštívit obě muzea v jeden den. QR kódy podél cesty přinesou přímo v terénu informace o podmalbě na skle a o historii obchodu mezi Čechami a Bavorskem.

Celkové náklady projektu se vyšplhaly na třicet miliónů korun. Projekt byl z osmdesáti pěti procent spolufinancován z Programu přeshraniční spolupráce ČR-Svobodný stát Bavorsko, pět procent české části z rozpočtu Ministerstva pro místní rozvoj ČR a zbylých deset procent v ČR a patnáct procent v Bavorsku spolufinancovaly obce.¹¹⁸ (viz. Příloha I. Obr. 34, 35, 36, 37)

3.7 Technologie Podmalby na skle

Je důležité si uvědomit, že techniku podmalby na skle nesmíme zaměňovat se známější a v historii více rozšířenou malbou na skle. Malba na skle bývá obvykle tvořena mozaikovým sesazením průsvitných barevných skel ve sklomalbu, též zvanou vitraj (viz. Příloha I. Obr. 38). Tradiční sklomalba je založena na použití skel různého tvaru, často zabarvených již ve své hmotě a vsazených na způsob mozaiky do olověného žebrovní spájeného mezi sebou, které technicky tvoří nosnou konstrukci okna. Jemnější kresby uvnitř polí, například stíny a drapérie, bývají dosazovány vyškrobáním snadno tavitelného olovnatého skla. V pozdním středověku byly objeveny další postupy, mezi něž patří například pokrývání čirého skla tenkou skleněnou barevnou vrstvou. Tuto vrstvu bylo možné v různé síle probušovat a vytvářet tak tónové odstínění barevnosti. Zabarvování skla znali již Římané, což nám dokládají nálezy v Pompejích.¹¹⁹

Oproti tomu podmalba na sklo je technika, jejíž podstata spočívá v obráceném malířském postupu na rub skleněné tabulky. Je to malířská technika prováděná za studena. Výběr motivu, kresba a barevnost měla často typické rysy pro daný kraj (viz. Příloha I. Obr. 39). Pro Kvildu byly například typické černé oči s úzkou linkou a černým rovným obočím. Chebské obrázky byly typické svou šedočernou barevností a obrázky ze Slezska se zase odlišovaly typickým květem karafiátu na pozadí.¹²⁰

¹¹⁸ „Odkaz podmaleb na skle“, dub. 14, 2021. <https://www.sumavanet.cz/odkaz-podmaleb-na-skle.s-18428-PC>.

¹¹⁹[Srov.] BALEKA, Jan. *Výtvarné umění: výkladový slovník: (malířství, sochařství, grafika)*. Praha: Academia, 1997, s. 209

¹²⁰ [Srov.] KUBIČKA, Roman a Jiří ZELINGER. *Výkladový slovník: malířství, grafika, restaurátorství*. Praha: Grada, 2004, s. 220

3.7.1 Šablony a rámečky

Samotná malba na sklo byla až druhou fází malování obrázků. Skutečné umělecké schopnosti se projeví u práce na předloze, neboli šabloně, která se později podložila pod sklo. Pokud byl malíř nadaný, mohl si šablony vytvářet dle vlastního cítění. Nicméně tito malíři byly pouze světlými výjimkami.¹²¹ Tyto kresebné šablony byly nepostradatelnou pomůckou pro následnou malbu. Výrazně urychlovaly práci a byly hlavní pomocnou berličkou pro sériovou výrobu. V počáteční fázi používali malíři jako předlohy grafické listy dřevořezy, mědirytiny, později také barvotisky a starší podmalby, které pokládaly pod sklo.¹²² Šablony byly vytvořeny většinou tuší, nebo tužkou, výjimečně vodovými barvami. U šablon bylo důležité, aby obsahovaly soustavu hlavních kontur. Mezi dochované šablony patří například šablona Sv. Floriána, nakreslená tuší, která se nachází v Muzeu Šumavy. Šablony vytvářeli převážně kreslič, zaměstnaní v dílně pouze k tvorbě nákresů.¹²³ (viz. Příloha I. Obr. 40, 41, 42, 43)

Rámečky, do kterých byla zasazena výsledná malba, se využívaly zejména dřevěné a to jak v německém Raimundsreutu, tak na české straně Šumavy. Barva rámečku bývala převážně černá, někdy zelená a v pozdějším období se používaly i rámečky hnědé. Dřevo k výrobě bylo používáno převážně čerstvé, smrkové. V rozích byly rámy spojovány pod úhlem devadesáti stupňů pomocí březových klínů. Krycí deska na zadní straně rámu byla obvykle připevněna malými hřebíky, které se také vyráběly z březového dřeva. Jako závěsné zařízení sloužil otvor, který byl vyvrtán ve středu horního příčnicku a skrz něj byl provlečen drát, za který se následně obrázek zavěsil. Profily přední strany rámu bývaly ručně hoblovány, což způsobilo různé nepravidlosti. Následovalo barvení rámu, na které se používala směs lepidla a sazí. Pokud se nejednalo o černý rámeček, tak byly použity olejové barvy. Na první pohled se může zdát, že rámečky jednotlivých dílen nebyly ničím specifické, nicméně při bližším zkoumání zjistíme, že opak je pravdou. Kvildská dílna se vyznačovala rámy, které měly na vnitřní a vnější straně prohlubně segmentovaného zkosení. Tyto prohlubně dodávaly rámu plastický efekt.¹²⁴

3.7.2 Postup a výroba podmaleb

Malba se prováděla většinou na kazové sklo, které malíř získával levně ze skláren nebo od podomních obchodníků. Bylo to obyčejné tabulové sklo, kterým se zasklívala okna chalup. Malíři někdy používaly i rozbité části tabulí z oken. Velké obrázky na celou tabuli byly vzácností a dělaly se obyčejně jen na objednávku. Běžnější byla velikost na polovinu či čtvrtinu tabule. Úplně malé formáty nebyly u nás, na rozdíl od Bavorska, příliš v oblibě. Malovalo se barvami olejovými nebo temperovými, protože dobře přilnuly k podkladu. Temperové barvy byly vodou ředitelné a pro ředění barev olejových malíři využívaly zejména lněný, nebo makový olej. Pro větší trvanlivost vaječných temper se někdy používalo jako pojivo kasein, kliš, vodní sklo nebo vápno. Pokud byl však obrázek malován temperami, doporučovalo se jej přetřít na závěr barvou olejovou, a to z důvodu zpevnění a prodloužení trvanlivosti.¹²⁵ Barvy rychle zasychaly a kazily se a proto nebylo

¹²¹ [Srov.] Kubečková, Ivana - Lenderová, Zdena.: *Lidové podmalby*. Praha: W-servis: Nadace kulturního dědictví, 1995, s. 8-9.

¹²² [Srov.] KAFKA, Luboš. *Lidové podmalby na skle: ze sbírek Národního muzea*. Praha: Národní muzeum, 2013, s.42

¹²³ [Srov.] *Lidové obrázky na skle z jižních a západních Čech*. 1. vyd. Sušice: Muzeum Šumavy, 1998. s. 40

¹²⁴ [Srov.] R. Schuster, *Hinterglasbilder aus Aussergefild im Böhmerwald*. Grafenau: Morsak, 1980. s. 33

¹²⁵ [Srov.] *Namalujte si lidový obrázek na skle. Šumavská renesance - internetový magazín Šumavy a příhraničí* [online]. Copyright © [cit. 01.07.2021]. Dostupné z: <http://www.renesance-gabreta.cz/podmalby-namalujte>

vhodné vyrábět si je do zásoby. Barevné pigmenty si lidé opatřili pomocí dostupných přírodních zdrojů, anebo bylo možné zakoupit barevný prášek, který se pečlivě roztíral společně se žloutkem.¹²⁶ Barva černá se většinou využívala pro malování kontur.

Tabule se nejprve omyla mýdlovou vodou nebo terpentýnem, aby se zbavila povrchových nečistot či mastnoty, která by zabraňovala přilnutí barvy na sklo. Po oschnutí se tabule podložila šablonou.

Kontury obrázku se nanasly tenkým vlasovým štětcem, namočeným v přírodní hnědi či rozpuštěných sazích, které byly rozmíchány stejným způsobem jako temperové barvy. Obrysy se prováděly vždy jednou barvou – černou, hnědou, červenou, nebo rumělkou. Na sklo se obmalovaly všechny kontury, takže vzor se přenášel ve všech podrobnostech. Na líci pak kresba, jako později celá malba, byly zrcadlově otočené. Vše co bylo na podloženém papíře na straně levé, objevilo se ve výsledku na straně pravé. Z rukou méně zkušených malířů se nám proto dochovaly obrázky zrcadlově převrácené, nebo s převrácenými nápisy.¹²⁷

Po vyznačení kontur následovala modelace detailů obličeje, vymalování růžových tváří, nehtů, očí, kudrliny vlasů, záhybů drapérie. Dále byly tenkým štětečkem malovány různé dekorativní prvky a barvou vykrývány menší plochy. Postupovalo se od světlých barev, které vystupovaly až k tmavým. Závěrečnou malířskou fází bylo vykrývání větších ploch a malba pozadí.¹²⁸ Tam se uplatňovaly například kytice a věnce kolem jednotlivých postav nebo i celého výjevu. Poté se malba musela nechat dobře proschnout.

Po zaschnutí se malba zakrývala ochranným nátěrem, například olejovou barvou. Dalším způsobem zajištění malby bylo přilepení papíru či lepenky moučným mazem. Dražší obrázky mívaly pozadí vykryté cínovou nebo stříbrnou folií. Namalovaný a ochranným nátěrem zezadu natřený obrázek se vkládal do jednoduchých dřevěných rámečků.¹²⁹ Rámečky se dělávaly zpravidla z měkkého dřeva a byly buď úplně hladké, s mělkým profilem nebo, a to nejčastěji, rýhované. Šikmé plochy se spojovaly buď zesponu dřevěnými klínky nebo shora a zespod železným drátem. V konečné fázi se rám natíral rozpuštěnými sazemi nebo ořechovou emulzí podle toho, zda měl být černý nebo hnědý. Rámy pro „lepší“ nebo více městské obrázky se pokryly ještě tenkou vrstvou politury¹³⁰, takže nabývaly slabého lesku, kdežto ostatní byly úplně matné. Rám měl u prostého lidu jen minimální estetickou funkci.¹³¹

Práce se malířům velmi usnadnila s nástupem průmyslové výroby. Barvy bylo možné si zakoupit a tak skončila jejich složitá příprava. Kromě temperových a olejových barev se začaly ve velké míře využívat také barvy anilinové, akrylové a syntetické. Časem se ale ukázalo, že barvy

¹²⁶ [Srov.] Fler BLOG | reVIZE / Podmalby na skle. Fler - Kreativní svět | Fler.cz [online]. Copyright © Copyright 2008 [cit. 30.06.2021]. Dostupné z: <https://www.fler.cz/blog/podmalby-na-skle-42865>

¹²⁷ [Srov.] J. Petráš a Č. Jihočeské muzeum (České Budějovice, *Šumava Karla Klostermanna: příběh šumavské podmalby: průvodce výstavou*. V Českých Budějovicích: Jihočeské muzeum, 2008. s. 14

¹²⁸ [Srov.] tamtéž

¹²⁹ [Srov.] tamtéž

¹³⁰ Politura je hladká, lesklá, povrchová vrstva vytvořená bezbarvým lakem. [Srov.] politura - ABZ.cz: slovník cizích slov. ABZ.cz: slovník cizích slov - online hledání [online]. Copyright © [cit. 21.06.2021]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/politura>

¹³¹ [Srov.] Papoušková – Melníková, Naděžda: *Československé lidové malířství na skle*. Praha: Státní grafická škola, 1938, s. 26.

syntetické méně odolávaly vnějším vlivům a tím pádem docházelo k poklesu celkové kvality a životnosti.¹³²

3.7.3 Charakteristiky podmaleb

Z hlediska technologie malby jsou rozlišovány tři základní skupiny podmaleb na skle, které lze rozdělit na další specifické skupiny.

Nejrozšířenější a nejlevnější skupinou byly podmalby vytvořené výlučně kresebnou a malířskou technikou. Nejčastější jsou obrázky pestré, umístěné na barevném pozadí. (viz. Příloha I. Obr. 44) Specifickým typem jsou potom například takzvané grisaillové podmalby (viz. Příloha I. Obr. 45), jejichž barevná škála byla založena na odstínech šedé a byly vytvářeny především v oblasti Chebska.¹³³

Další skupinou byly obrázky, kde technika podmalby byla doplněna dalšími technikami zušlechťování skla. Tento typ můžeme nazvat jako podmalby sklářského typu. Jejich výroba předpokládala spolupráci malířů a specializovaných pracovníků působících poblíž sklářských hutí. Mezi ně patřili brusiči, pozlacovači, zrcadláři a další. Na podmalbách sklářského typu obvykle zaujímal daný výjev centrální plochu skla a obklopovala ho zdobná kartuše¹³⁴, sloupkové edikuly¹³⁵ a další zdobné prvky vytvořené výbrusy, matováním, případně řezáním skla.¹³⁶ (viz. Příloha I. Obr. 46)

Třetí skupinou byly gravírované obrázky, neboli *egglomisé*. (viz. Příloha I. Obr.47) Šlo o podmalby ryté do zlaté a stříbrné fólie pod sklem s černým pozadím,¹³⁷ připevněné na spodní straně skla, tudíž vznikal dojem, že obrázek má zrcadlový základ. Vyškrabované motivy byly na rubu vyplňovány sazemi nebo černým lakem. Vzhled těchto obrázků byl jakousi nápodobou knižní grafiky.¹³⁸

Sklářské podmalby se také dělí na dva základní typy. K prvním patří obrázky se zlatým brusem, které měly nejčastěji sazově černé, ojediněle bílé pozadí, či sklářské kartuše, podložené plátkovým zlatem, aby vynikly plochy zdobené zmíněnými sklářskými technikami. Druhým typem byly podmalby se zrcadlovým, sklářsky zdobným pozadím. Výsledný efekt zde dodávalo obrázkům stříbřitě pozadí s odlišným leskem na podbrušovaných partiích, které prostupovalo i vrstvou lehkých lazurových barev, sloužících k malbě výjevů. Na výrobu zrcadlového pozadí se používal zhruba do poloviny 19. století amalgám, nazývaný selské stříbro, tedy cín rozpuštěný ve rtuti. Ve druhé polovině 19. století v souvislosti s rozvojem nových technologií byl amalgám nahrazen dusičnanem stříbrným. Do této kategorie se zrcadlovým pozadím také zařazujeme podmalby

¹³² [Srov.] BRADÁČ-NEŽÁRECKÝ, Josef. SKLO - dějiny, výroba a zpracování. 1. vyd. Praha: Prometheus, 1945

¹³³ [Srov.] KAFKA, Luboš. *Lidové podmalby na skle: ze sbírek Národního muzea*. Praha: Národní muzeum, 2013, s.16

¹³⁴ Kartuš nebo kartuše je v ozdobné orámování znaku, nápisu nebo obrazu. [Srov.] Kartuš – Wikipedie. [online]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Kartu%C5%A1>

¹³⁵ Edikula je původně kamenný domácí oltářík nebo náhrobek, později plochá kaplička s obrazem či sochou uvnitř, která připomíná průčelí antických chrámů. V tomto případě se jedná o edikulu malovanou. [Srov.] Edikula – Wikipedie. [online]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Edikula>

¹³⁶ [Srov.] KAFKA, Luboš. *Lidové podmalby na skle: ze sbírek Národního muzea*. Praha: Národní muzeum, 2013, s.16

¹³⁷ [Srov.] tamtéž, s.16

¹³⁸ Fler BLOG | reVIZE / Podmalby na skle. Fler - Kreativní svět | Fler.cz [online]. Copyright © Copyright 2008 [cit. 22.06.2021]. Dostupné z: <https://www.fler.cz/blog/podmalby-na-skle-42865>

vzniklé řemeslným zpracováním, kdy tvůrci využili již hotová zrcadla a malovali do vyškrábaných ploch. Produkce tohoto typu podmaleb byla příznačná zejména pro sklářské oblasti severních Čech a pro Šumavu.¹³⁹

3.7.4 Restaurování podmaleb na skle

Restaurovatelství obecně je myšlena obnova památky, při níž jsou podstatné části dávány do původního vzhledu. Při obnově památky je kladen zřetel k umělecké hodnotě a také k její autentičnosti.¹⁴⁰ Cílem restaurování podmalby bývá obvykle uvedení do původního stavu a také získání důležitých informací z materiálových analýz, které pomohou k bližšímu určení díla.¹⁴¹

Podmalby na skle, které se nám dochovaly, musejí často projít restaurátorským procesem. Zjištěná poškození často souvisí s použitou technologií a také s osudem obrázku po dobu jeho existence. Náchylnost obrázku k poškození souvisela, z technologického pohledu, s výběrem pigmentu a také s kombinováním jednotlivých barev, které se často neslučovaly. Zejména barvy organické jsou náchylné k poškození působením světla. Kromě poškození barvy se můžeme setkat také s narušením skla, nebo samotného rámu.

Technologické potíže spojené se samotným výběrem barvy můžeme pozorovat například u kombinace tmavě červeného organického barviva a rumělky. Když barvivo vybledlo, došlo ke „zmizení“ dělení plochy šrafurou a plocha zůstala jako jednolitý, světle červený nátěr. Také barvivo používané zejména pro malbu bílých ploch, nejčastěji v detailech obličejů, získalo časem lazurní okrový tón. Některé barvy naopak začaly postupem času tmavnout, například olejová zeleň ve vodorozpustných pojidlech. Špatné pojení barev nebo jejich následné porušení mohlo také způsobit nedostatečné proschnutí spodních vrstev, které časem vedlo ke vzniku prasklin nebo celoplošnému krakelování¹⁴². To mohlo zasáhnout pouze jednu vrstvu, nebo poškodit vrstvy všechny. U mnoha podmaleb lze pozorovat, jak popraskání časem přešlo v odlupování a odpadávání vrstev. Odpadávání barvy na větších plochách mohlo způsobit také nedůsledné odmaštění skla, které mělo za důsledek špatnou přilnavost barvy a následné poškození obrázku.

143

Kromě poškození samotné barvy se často setkáváme také s poškozením skleněné tabulky, na kterou byl obrázek malován. Podmalby byly malovány zejména na odpadové kazové sklo, které bylo sice nejlevnější, ale zároveň nebylo příliš kvalitní a často se na něm objevovaly různé vady, jako například různé šmouhy nebo bublinky.¹⁴⁴ Kromě výrobních vad skleněných tabulek často

¹³⁹ [Srov.] L. Kafka, Lidové podmalby na skle u sbírek Národního muzea, Vyd. 1. Praha: Národní Muzeum [u.a.], 2013. s.16

¹⁴⁰ BALEKA, Jan. Výtvarné umění: výkladový slovník : (malířství, sochařství, grafika). Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0609-5. s. 309

¹⁴¹ [Srov.] [online]. Dostupné z:

http://290192869_Restaurovani_lidove_podmalby_na_skle_s_motivem_Sv_Antonina_Paduanskeho_Restoration_of_a_folk_reverse_painting_on_glass_with_the_motif_of_St_Anthony_of_Padua

¹⁴² Krakelování, neboli celoplošné popraskání.

¹⁴³ [Srov.] MCK [online]. Copyright ©R. [cit. 01.07.2021]. Dostupné z: <https://mck.technicalmuseum.cz/wp-content/uploads/2017/10/PODMALBY-VE-SBÍRKÁCH-ETNOGRAFICKÉHO-ODDĚLENÍ-NÁRODNÍHO-MUZEA-FYZICKÝ-STAV-SBÍRKY-TVORBA-ATLASU-POŠKOZENÍ-A-PREVENTIVNÍ-PÉČE.pdf>

¹⁴⁴ [Srov.] VJAČKOVÁ, Gabriela, MODRÁČKOVÁ, Dana: Výzkum technologií používaných při restaurování a konzervování podmaleb na skle v ČR. In: Sborník z konzervátorského a restaurátorského semináře konaného ve dnech 2.-4.10.2001 v Českých Budějovicích

také docházelo k narušení skla v důsledku neopatrné manipulace. Rozbití skleněné tabulky mívalo za následek poškození nebo ztrátu části malby v okolí praskliny.

Nevhodné klimatické podmínky byly dalším rizikem poškození podmalby. Zejména kolísání teplot, vlhkosti vzduchu a také sluneční záření. Jako zásadní důsledek těchto tří faktorů se často projevila výrazná krakeláž a odlupování jednotlivých vrstev barvy. Dlouhodobé působení světla způsobovalo vyblednutí barev. Vlhkost v kombinaci s vyššími teplotami mohla mít za důsledek uvolnění barevné vrstvy a následné přilnutí k zadní desce obrázku. Dalším problémem, který způsobovala vlhkost, byla tvorba plísní na barevné vrstvě, a to zejména pokud se jednalo o organické barvy či pojiva.¹⁴⁵ Také kovové fólie, které se u některým podmaleb využívaly, podléhaly často poškození, v závislosti na typu použitého kovu. Zejména u špatně chráněných stříbrných fólií, které zčernaly vlivem reakce kovového stříbra na sulfid stříbrný.¹⁴⁶

Poškození dřevěných rámečků bylo způsobeno stejnými faktory jako poškození veškerých dřevěných artefaktů. Nejčastější příčinou byla biologická poškození, zejména poškození dřevokazným hmyzem, plísněmi a houbami. Mezi další vlivy, které mohly poškodit rámeček patřila opět přílišná vlhkost, která měla za důsledek kroucení a praskání rámečku. Zadní deska, přiléhající k rámu, bývala z různých materiálů. Jednalo se například o noviny, různé kartony či lepenky, které lze v případě silného poškození nahradit.¹⁴⁷

3.7.4.1 Postup při restaurování podmaleb

Nejdříve se přistupuje k renovaci dřevěného rámečku. Demontovaný rám je nejprve očištěn od prachu a jiných nečistot. Poté je třeba provést kontrolu, zda není rám napaden některými parazity, jako jsou houby, dřevokazný hmyz, či plísně. Právě napadení červotočem bývá nejčastější příčinou poškození rámu. V tomto případě je nutné zkontrolovat, zda se hmyz ve dřevě stále nachází, nebo zda se jedná o starší poškození. V obou případech je na místě provést preventivní sanaci dřeva. Způsobů sanace dřeva je hned několik, nicméně všechny mají za cíl usmrtit veškerá vývojová stadia hmyzu, která se ve dřevě nachází. Může se jednat o dospělé jedince, larvy, kukly nebo vajíčka. Po sanaci se také rámeček zpevní a dojde ke zlepšení jeho mechanických vlastností. Nanesení ochranného filmu je posledním krokem renovace rámečku, předtím je ale ještě nutné rámeček důkladně odmastit a zbavit nečistot. Odmaštění se provádí například za pomoci technického lihu. Důležité je vyhodnocení konečného stavu rámečku. Pokud je například rámeček pokroucený, není vhodné do něj za každou cenu podmalbu vracet, protože by mohlo dojít k následnému poškození, například k popraskání skla. V tomto případě je lepší přistoupit k jinému řešení, například umístit obrázek do rámečku nového a zrestaurovaný rámeček uložit spolu s podmalbou.¹⁴⁸

¹⁴⁵ [Srov.] MCK [online]. Copyright ©R. [cit. 01.07.2021]. Dostupné z: <https://mck.technicalmuseum.cz/wp-content/uploads/2017/10/PODMALBY-VE-SBÍRKÁCH-ETNOGRAFICKÉHO-ODDĚLENÍ-NÁRODNÍHO-MUZEUMU-FYZICKÝ-STAV-SBÍRKY-TVORBA-ATLASU-POŠKOZENÍ-A-PREVENTIVNÍ-PÉČE.pdf>

¹⁴⁶ tamtéž

¹⁴⁷ [Srov.] VJAČKOVÁ, Gabriela, MODRÁČKOVÁ, Dana: Výzkum technologií používaných při restaurování a konzervování podmaleb na skle v ČR. In: Sborník z konzervátorského a restaurátorského semináře konaného ve dnech 2.-4.10.2001 v Českých Budějovicích

¹⁴⁸ [Srov.] VJAČKOVÁ, Gabriela, MODRÁČKOVÁ, Dana: Výzkum technologií používaných při restaurování a konzervování podmaleb na skle v ČR. In: Sborník z konzervátorského a restaurátorského semináře konaného ve dnech 2.-4.10.2001 v Českých Budějovicích

Restaurování samotné podmalby je poměrně komplikovaný proces, a to především z toho důvodu, že podmalba je malována na rubovou stranu skla. Nejčastějším problémem bývá narušení malby vzduchovými bublinkami, které vznikly příčinou nevhodné teploty a vlhkosti vzduchu během uchování podmalby. Často také dochází ke zvětšování bublin, které časem prasknou a barva se následně začne loupat od povrchu skla. Často se také setkáváme s praskáním samotné barvy, neb s praskáním barvy, která byla použita v rámci retušování. Jak již bylo zmíněno, také kovové vrstvy způsobují postupem času problémy, protože u nich dochází ke korozi.

V rámci restaurování podmalby začínáme důkladným očištěním skla, přičemž je nutné zvolit vhodné čisticí látky, aby se barva nezačala rozpouštět a malba tak nebyla poškozena. Dalším důležitým krokem je zpevnění vrstvy a její fixace. Pro fixaci lze použít hned několik látek. Zaprvé to mohou být čisté přírodní látky, například včelí vosk, nebo látky syntetické, mezi něž řadíme například syntetický polymer¹⁴⁹. Po nanesení roztoku lze přistoupit k dalšímu kroku, kterým je přitlačení puchýřků ke sklu, pomocí nahřáté restaurátorské špachtle, čímž odstraníme bublinky a také zamezíme jejich vzniku. Po důkladné fixaci přichází na řadu nanesení ochranné vrstvy, která má za úkol ochránit podmalbu před nepříznivými vlivy okolního prostředí.¹⁵⁰

Také lze provádět retuš na místech, kde barva zcela chybí, nicméně i tato forma retuše je poměrně problematická, zejména pokud byla podmalba již dříve restaurovaná nevhodným způsobem a podmalbu spíše poškodila. V tomto případě se nabízejí tři možnosti, jak postupovat.

Posledním krokem je zkompletování podmalby a uložení na vhodné místo. Jako nejideálnější způsob se jeví uložení podmaleb v uzavřených prachotěsných zásuvkách. V případě že podmalby ukládáme na police, vyvarujeme se jejich pokládání na sebe, pokud není každá jednotlivá podmalba umístěna ve vlastní, měkce vyložené, krabici.¹⁵¹ Teplota by se měla pohybovat mezi patnácti až dvaceti stupni Celsia a relativní vlhkost mezi čtyřiceti pěti až padesáti pěti procenty. Vyšší vlhkost zvyšuje riziko napadení plísní, či tvarové změny adjustace. Také osvětlení v depozitáři je důležité omezit na minimum a dlouhodobě předměty skladovat ve tmě.¹⁵²

¹⁴⁹ Syntetické polymery jsou velmi početnou skupinou makromolekulárních látek, které se vyrábí umělou cestou a nelze je získat žádnou přírodní cestou. Inspirací pro výrobu syntetických polymerů byla snaha o napodobení dobrých vlastností přírodních polymerů. S rozvojem vědy vznikaly lepší a dokonalejší syntetické polymery, které nahradily polymery přírodní téměř ve všech oborech. ELUC. ELUC [online]. Dostupné z: <https://eluc.kr-olomoucky.cz/verejne/lekce/2537>

¹⁵⁰ [Srov.] VJAČKOVÁ, Gabriela, MODRÁČKOVÁ, Dana: Výzkum technologií používaných při restaurování a konzervování podmaleb na skle v ČR. In: Sborník z konzervátorského a restaurátorského semináře konaného ve dnech 2.-4.10.2001 v Českých Budějovicích

¹⁵¹ [Srov.] MCK [online]. Copyright ©R. [cit. 01.07.2021]. Dostupné z: <https://mck.technicalmuseum.cz/wp-content/uploads/2017/10/PODMALBY-VE-SBÍRKÁCH-ETNOGRAFICKÉHO-ODDĚLENÍ-NÁRODNÍHO-MUZEUMU-FYZICKÝ-STAV-SBÍRKY-TVORBA-ATLASU-POŠKOZENÍ-A-PREVENTIVNÍ-PÉČE.pdf>

¹⁵² tamtéž

II. Praktická část

4 Podmalba na skle – východiska a motivace práce

Jak již bylo zmíněno v úvodu práce, téma podmalby na skle bylo zvoleno pro jeho úzké sepejetí s Šumavou a její historií, která je mi velmi blízká. Existenci svatých obrázků a jejich význam jsem registrovala už od útlého dětství, protože se s nimi setkávám jak doma, tak i například u své babičky. Takové obrázky jsou často pověšeny nad vchodovými dveřmi uvnitř domu a motivem bývá převážně Ježíš Kristus či Panna Marie, v kombinaci s různými pořekadly, například *“Kde bůh hospodaří, tam se dobře daří”*. Tyto obrázky už jsou dnes asi jen zřídka malovány technikou podmalby, nicméně jejich podstata bývá obdobná.

V dřívějších dobách ale hrálo náboženství ve společnosti podstatně důležitější roly a náboženská funkce svatých obrázků odpovídala i jejich umístění v lidovém interiéru. Tzv. svatý kout vytvářel přirozené centrum rodinného života. Při návštěvě muzea *“Stálá expozice Kvildy a Bučiny”* je zcela zřejmé, jak důležitou roli plnily podmalby pro tento kraj. To ukazuje jejich předávání z generace na generaci a hojné zastoupení podmaleb v dřívějších staveních. S originálními kusy už se dnes setkáme téměř výhradně jen v muzejních expozicích.

4.1 Realizace a výtvarná koncepce

Na samém počátku realizace tohoto tématu práce, byla snaha najít originální podmalbu v některém antikvariátu. Bohužel se toto úsilí ukázalo být neúspěšné. Od prodejce jsem se pouze dozvěděla, že ještě pár let nazpět bylo možné na originální kus v antikvariátu narazit, nicméně dnes už je to spíše vzácnost. Zakoupila jsem si ve starožitnictví alespoň několik historických rámečků a další jsem potom pořídila v bazaru na internetu. Zakoupení starých, autentických rámečků bylo prvním krokem k praktické části bakalářské práce.

Jako zdroje motivů pro tvorbu šablon a následnou malbu samotné podmalby posloužily knihy a fotografie originálů podmaleb, které se nacházejí v kvildském muzeu. Dalším důležitým zdrojem byly také knihy *Lidové podmalby na skle ze sbírek Národního muzea* od Luboše Kafky, *Hinterglasbilder aus Aussergefild im Böhmerwald* a *Risse zu Hinterglas-Bildern aus dem 18. und 19. Jahrhunderts* od Raimunda Schustera.

Šablony byly kresleny na plastové sešitové obaly vysoké gramáže a následně byly vystřiženy do požadované velikosti konkrétního obrázku (viz. Příloha II. Obr. 48). Pro kresbu kontur byly zvoleny lihové fixy s tenkým hrotem (viz. Příloha II. Obr. 49, 50, 51).

Následovala příprava rámečku a oddělení jednotlivých částí (viz. Příloha II. Obr. 52, 53). Dalším důležitým krokem bylo pečlivé očištění sklíčka technickým lihem, na které byl motiv malován (viz. Příloha II. Obr. 54).

Poté se přešlo k přenesení kresby pomocí šablony na připravené sklo. Šablonu bylo potřeba zrcadlově umístit pod čisté sklíčko (viz. Příloha II. Obr. 55, 56) a pomocí tenkého štětce a emailové barvy značky *Revell* (viz. Příloha II. Obr. 57) byla šablona i s konturami postupně obkreslena na sklo (viz. Příloha II. Obr. 58, 59, 60). Hotovou kresbu bylo potřeba přibližně dvacet minut nechat zaschnout. Po této úvodní přípravné kresebné fázi následovala modelace detailů obličeje, na které byly použity temperové barvy. Práce pokračovala malováním dekorativních prvků a vykrýváním

menších ploch (viz. Příloha II. Obr. 61, 62). Postup je takový, že se začíná od světlých barev k tmavším. Tato fáze přinesla také nemalé technologické potíže, protože zde docházelo k narušení předchozí vrstvy. Pravděpodobně to bylo způsobeno krátkou dobou schnutí, či přílišnou tvrdostí štětce. Proto byl pro další postup vyzkoušen štětec měkčí nejprve plochý, pak i kulatý, který se nakonec ukázal jako nejlepší varianta.

Závěrečnou fází bylo vykrývání větších ploch a malba pozadí (viz. Příloha II. Obr. 63, 64, 65, 66, 67). U nanášení každé vrstvy bylo velmi důležité důkladné proschnutí vrstvy předchozí (viz. Příloha II. Obr. 68). Přibližně po hodině schnutí byl obrázek hotový a mohl být umístěn do rámečku. Rámeček byl ze zadní strany upevněn za pomoci papírové pásky a lepidla, nebo pomocí malých hřebíků, podle toho, o jaký tip rámečku se jednalo (viz. Příloha II. Obr. 69, 70).

4.1.1 Motivy podmaleb

Prvním zpracovávaným motivem autorky byla **Panna Marie Bolestná**. (viz. Příloha II. Obr. 71) Tento motiv se vztahuje k bolesti Panny Marie, související se ztrátou jejího syna Ježíše Krista. Šablona k malbě byla vytvořena podle originální podmalby v majetku obce Kvilda. U této podmalby není známa přesná datace, nicméně dle charakteristických prvků lze bezpečně určit, že tato podmalba pochází přibližně z první třetiny 19. století. Mezi charakteristické prvky pro toto období patří například pestrá barevnost, kartuše lemovaná silnou černou linkou, rostlinný ornament na vnějším pozadí nebo šedomodrá barva vnějšího pozadí. Aby se výsledný obrázek podobal originálu, byly použity barvy pestřejšího charakteru, a to zejména pro malbu květinového dekoru, svatozáře a drapérie Panny Marie. Pozadí uvnitř kartuše bylo malováno barvou hnědou, v kombinaci s černou, nicméně po zaschnutí se ukázalo, že barva byla namíchána světlejší, než je barva u originálního obrázku. Pro vymalování plochy vnějšího pozadí byla namíchána světle šedá, s přidáním modré, která ovšem není na výsledku po zaschnutí příliš znatelná.

Druhým motivem ke zpracování byl vybrán **Sv. Antonín Paduánský**, neboli Sv. Antonín z Padovy. (viz. Příloha II. Obr. 72) Tento světec je považován za patrona františkánů, lodníků, trosečníků, starých lidí, nemocných, pastýřů vepřů a hlavně pomáhá najít ztracené věci. K tomu ještě brání lichvě a vysokým úrokům, vždy je pomocníkem v nouzi, patronem manželství, rodin, dětí a těhotných. Především neplodné ženy se k němu modlily.¹⁵³ Tato podmalba se také nachází v Kvildském muzeu podmaleb a je datována přibližně k třetí čtvrtině 19. století. Na této podmalbě lze dobře rozpoznat základní poznávací znaky verderberovské dílny. Mezi tyto prvky patří především červená, až červenohnědá barva kontur tělových partií. Také se vlivem verderberovské dílny malba začala více podobat realitě, což se projevilo zejména u pečlivějšího prokreslení jednotlivých partií, v tomto případě vlasů. U podmaleb z druhé poloviny 19. století už se také uplatňovalo stínování tělových partií, například hlavy, krku nebo rukou. V rámci této podmalby byla ve velké míře využita modrá barva nacházející se na vnitřním pozadí a také hnědá v kombinaci s černou na drapérii světce. Tělové partie byly malovány barvou tělovou v různých odstínech a také nesmělo být opomenuto růžové zvýraznění tváří. Na vnější pozadí byla namíchána barva krémového charakteru.

¹⁵³ Svatý Antonín z Padovy | i60.cz. Portál pro aktivní seniory | i60.cz [online]. Copyright ©2018 i60.cz [cit. 02.07.2021]. Dostupné z: <https://www.i60.cz/clanek/detail/17396/ztratili-jste-neco-svaty-antonin-z-padovy-vam-to-najde>

Na třetí podmalbě, která byla malována v rámci praktické části je vyobrazen motiv s názvem **Nejsvětější srdce Kristovo**. (viz. Příloha II. Obr. 73) Originál této podmalby byl též zhotoven v rámci verderberovské dílny ve Kvildě, přibližně kolem poloviny 19. století. I na této podmalbě lze pozorovat charakteristické prvky pro verderberovskou dílnu, stejně jako na předchozí podmalbě. Červenohnědé kontury, realističtější zobrazení, stínování tělových partií. Postava Krista je zobrazena v kartuši lemované silnou černou linkou. Vnitřní pozadí je vymalováno tmavě hnědou barvou a téměř tak splývá s barvou vlasů Krista. Na vnější pozadí se opět uplatnila barva krémová, stejně jako u předchozí podmalby. U této podmalby také byla použita výrazná oranžová barva různých odstínů na drapérii a také oheň, který Kristus drží ve svých rukou.

Pro čtvrtý obrázek byl vybrán přírodní motiv, který se nijak nevztahuje k náboženské tematice. (viz. Příloha II. Obr. 74) Tento motiv nebyl malován podle žádné historické předlohy, ale podle autorčiny fotografie. Jedná se o obrázek Jezerní slati, která je jedním z autorčiny oblíbených míst. Jezerní slat' se nachází v katastrálním území obce Kvilda a je jedním z rašelinišť, ležícím na náhorní plošině Šumavských plání. Současně se nachází v první zóně Národního parku Šumava. Jezerní slat' je známá zejména pro své rekordní mrazivé teploty. Nejnižší zaznamenaná teplota, mínus čtyřicet jedna stupňů Celsia, zde byla naměřena v lednu roku 1987. Dostáváme se k samotné malbě, kdy prvním krokem bylo zvýraznění vybraných kontur. Zvýrazněna byla přístupová lávka se zábradlím, pomocí tmavě hnědé barvy. Následně byla malována flóra, kterou je lávka obklopena, zejména borovice, smrčky a traviny. Na malbu flóry byly použity nejrozličnější odstíny zelené, žluté a hnědé barvy. Posledním krokem byla malba oblohy, pro kterou byla zvolena bílá barva v kombinaci s šedou a zbytek nebe byl vymalován modře.

Na základě vlastní realizace motivu v technice podmalby na sklo, je možné konstatovat, že tento způsob práce zhotovování kdysi tak frekventovaného zboží, je poměrně nenáročný. Vzhledem ke skutečnosti, že nám současná moderní doba umožňuje zakoupení veškerého příslušenství potřebného k práci, což značně zvyšuje malířský komfort. Nicméně je to technika, která si žádá jistou dávku trpělivosti. Jak jsem si sama vyzkoušela, pokud nevěnujeme jednotlivým fázím tolik času, kolik je třeba, může to mít na obrázek ničivý dopad.

Obrázky, které vznikly v rámci praktické části, jsou z pohledu autorky spíše průměrně vydařené. Technologické chyby, které se během realizace objevily, ukázaly kritická místa, ale také naznačily nové možnosti a případné cesty, jak vzniklé potíže řešit. Samotná práce byla ale obohacující a velice poučná. Výsledné obrázky, které byly v rámci praktické části zrealizovány, určitě nebudou poslední a touto technikou vzniknou další, které budou již zdařilejší realizací a naváží na odkaz mnoha generací, jež se podmalbami na sklo v této krajině živily a zanechaly svými díly výraznou stopu až do dnešních dnů.

Závěr

Zpracování podmaleb se ukázalo jako téma poměrně obsáhlé. Hlavním úkolem této bakalářské práce bylo proniknout do problematiky v konkrétní lokalitě, kterou je Šumava a zaměřit se na produkci právě v tomto regionu. Hlavní literární oporou byly publikace od Raimunda Schustera, německého spisovatele, který ve svých knihách rozsáhle zpracoval historii podmaleb a jejich cestu z Bavorska na českou stranu Šumavy. Tyto literární zdroje byly oporou zejména ve třetí kapitole teoretické části. Publikace od tohoto autora jsou ovšem vydány pouze v německém jazyce. Další významný pramen představovaly publikace od Ludvíka Losose.

Výchozím cílem teoretické části bylo stručné uvedení čtenáře do historie dané oblasti a témat, které s touto problematikou úzce souvisí. V úvodní části byl čtenář seznámen s osobnostmi, jenž byly ve svých dílech inspirovány Šumavou a také byla nastíněna historie obce Kvilda, která do této krajiny bytostně náleží. Následně se text ubíral objasněním sklářské výroby na Šumavě, což je obor, který s podmalbami úzce souvisí a bez jehož existence by se pravděpodobně podmalby na Šumavě neprodukovaly v takovém měřítku. Následoval vhled do historie a původu samotných podmaleb a zmapování prostředí konkrétních dílen, ve kterých vznikaly a jejich proniknutí z německé části Šumavy na tu českou. Bylo představeno německé město Raimundsreut, který byl místem, kde působily první malíři podmaleb. Někteří se postupně přesunuli do Kvildy, což dalo vzniknout například věhlasné Verderberovské dílně působící ve Kvildě. Kvilda si prošla také nejrůznějšími stádii produkce, kdy se měnily i techniky samotných malířů, o čemž pojednává další část kapitoly.

V navazující kapitole teoretické části byly zmíněny technologie, jakými se postupovalo při malbě. Tato část byla věnována jednak šablonám, které byly nepostradatelnou pomůckou a také postupům výroby podmaleb, společně s vysvětlením charakteristik jednotlivých druhů podmaleb. Třetí kapitola teoretické části pojednávala již o podmalbách v konkrétním regionu.

Na závěr bylo stručně zmíněno nově vzniklé muzeum ve Kvildě s názvem „Odkaz podmaleb na skle“. Toto muzeum vzniklo současně i na německé části, v obci Hohenau. Hlavním cílem tohoto projektu bylo přispět k udržitelnému rozvoji území Šumavy a Bavorského lesa, zejména posílení cestovního ruchu jako rozhodujícího zdroje příjmů, vytvoření společné turistické destinace Šumava-Bavorský les a uchování společného přírodního a kulturního dědictví.¹⁵⁴ Kromě stále expozice zde vznikly také výukové prostory a dílny, v rámci kterých se bude moci veřejnost zúčastnit různých workshopů spojených s exkurzemi. Myslím, že tento projekt se více než vydařil a muzeum určitě stojí za návštěvu.

Praktická část představila a ukázala zejména postup, jakým byly šumavské podmalby realizovány. Autorka se snažila stejnou cestou, jako v minulosti malíři podmaleb, vytvořit drobný soubor děl, představujících toto tradiční šumavské lidové umění.

¹⁵⁴ https://www.sumavanet.cz/mszapad/user/2017/odkaz_podmaleb.pdf

Tištěné zdroje

KROUTVOR, Josef. *Šumava a Josef Váchal*. Ilustroval Josef VÁCHAL. Praha: Argesteia, 1994.

KLOSTERMANN, Karel. *Karel Klostermann - spisovatel Šumavy: sborník příspěvků z česko-německého symposia, Sušice 17.-19.9.1998*. Klatovy: Okresní muzeum, 2000. ISBN 80-86104-36-2.

BALEKA, Jan. *Výtvarné umění: výkladový slovník : (malířství, sochařství, grafika)*. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0609-5.

VÁVROVÁ, Jaroslava. *Kapitoly z minulosti Kvildy*. 2., rozš. vyd. Kvilda: Jaroslava Vávrová, 2005. ISBN 802395105x.

Vlastivědné zprávy Muzea Šumavy. Sušice: Radovan Rebstöck, [1989]

Lidové obrázky na skle z jižních a západních Čech. 1. vyd. Sušice: Muzeum Šumavy, 1998.
Papoušková – Melníková, Naděžda: *Československé lidové malířství na skle*. Praha: Státní grafická škola, 1938

Lidové obrázky na skle z jižních a západních Čech. 1. vyd. Sušice: Muzeum Šumavy, 1998.

KLOSTERMANN, Karel. *Šumavské povídky. Vydání první (v tomto nakladatelství)*. Praha: Nina Iris, 2020. ISBN 978-80-904251-2-5.

MAZNÝ, Petr, Pavel FENCL a František NYKLES. *100 zajímavostí ze staré Šumavy: od Nýrska do Prachatic : [z dobových novin, časopisů, knih a archivních materiálů ...]*. V Plzni: Starý most, 2010-. Starý most. ISBN 978-80-87338-29-2.

VJAČKOVÁ, Gabriela, MODRÁČKOVÁ, Dana: *Výzkum technologií používaných při restaurování a konzervování podmalb na skle v ČR*. In: Sborník z konzervátorského a restaurátorského semináře konaného ve dnech 2.-4.10.2001 v Českých Budějovicích

KAFKA, Luboš. *Lidové podmalby na skle: ze sbírek Národního muzea*. Praha: Národní muzeum, 2013. ISBN 978-80-86069-85-2.

J. Petráš a Č. Jihočeské muzeum (České Budějovice, *Šumava Karla Klostermanna: příběh šumavské podmalby : průvodce výstavou*. V Českých Budějovicích: Jihočeské muzeum, 2008.

SCHUSTER, Raimund. *Hinterglasbilder aus Aussergefeld im Böhmerwald*. Grafenau: Morsak, 1980.

SCHUSTER, Raimund. *Risse zu Hinterglas-Bildern aus dem 18. und 19. Jahrhunderts*. Rosenheimer Verlagshaus. 1978. ISBN 3475522284.

HUDIČÁK, Petr, Zdena MRÁZKOVÁ a Jindřich ŠPINAR. *Šumava: krajina pod sněhem*. Druhé, doplněné vydání. Český Krumlov: Českokrumlovský rozvojový fond, spol. s r.o., 2017. Seidelova Šumava. ISBN 978-80-905916-8-4

KUBIČKA, Roman a Jiří ZELINGER. *Výkladový slovník: malířství, grafika, restaurátorství*. Praha: Grada, 2004. ISBN 9788024790466.

Kubečková, Ivana – Lenderová, Zdena: *Lidové podmalby*. Praha: W-servis: Nadace kulturního dědictví, 1995.

BROUČEK, Stanislav a Richard JEŘÁBEK, ed. *Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky v Praze a Ústav evropské etnologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně v nakl. Mladá fronta, 2007. ISBN 978-80-204-1712-1.

PIŠŮTOVÁ, Irena. *Mal'ovaný Sen: Slovenská ľudová Mal'ba Na Skle V 20. Storočí*. 1. preprac. vyd. Bratislava: Tatran, 1983

BRADÁČ-NEŽÁRECKÝ, Josef. *SKLO - dějiny, výroba a zpracování*. 1. vyd. Praha: Prometheus, 1945

Elektronické zdroje

Vltava. Vltava [online]. Copyright © [cit. 30.06.2021]. Dostupné z: <https://www.vltava-reka.cz/aktivita/pramen-vltavy-2010aie98b>

Josef Váchal — Česká televize. Česká televize [online]. Copyright © [cit. 30.06.2021]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/11837720870-josef-vachal/31829434002/>

<https://www.sumava-bavorskyles.cz/gabreta/ob-pr-2.asp>

Karel Klostermann | OSOBNOSTI.cz. Spisovatelé - seznam spisovatelů | Spisovatele.cz [online]. Copyright © 1996 [cit. 30.06.2021]. Dostupné z: <https://www.spisovatele.cz/karel-klostermann>

Karel Klostermann: V ráji šumavském (1/12) | Vltava. Český rozhlas Vltava [online]. Copyright © 1997 [cit. 30.06.2021]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/karel-klostermann-v-raji-sumavskem-112-5051925?hodnoceni=1>

„Kvilda - Historie obce". <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/8954/kvilda/historie/> (viděno led. 20, 2021).

„Šumavská galerie : Kvilda (historické)". http://www.sumava.cz/galerie_sekce/705-kvilda-historicke/ (viděno led. 20, 2021).

ZAPLETALOVÁ, Kristýna. *Podmalby na skle v současnosti* [online]. Brno, 2012 [cit. 2021-06-09]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/h1ffw/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Alena KRÍŽOVÁ.

Muzeum Šumavy Sušice [online]. Copyright © Z. [cit. 09.06.2021] Dostupné z http://muzeum.sumava.net/muzeum_sumavy/text/data/hrabanek.html

Kvilda-Historie obce. *Místopisný průvodce po České Republice- přehledný seznam obcí České republiky* [online]. Dostupné z: <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/8954/kvilda/historie/>

Putování za podmalbou na skle – 1. část. Metodický portál RVP - Modul Články [online]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/u/15859/PUTOVANI-ZA-PODMALBOU-NA-SKLE---1-CAST.%20html/>

Fler BLOG | reVIZE / Podmalby na skle. Fler - Kreativní svět | Fler.cz [online]. Copyright © Copyright 2008 [cit. 22.06.2021]. Dostupné z: <https://www.fler.cz/blog/podmalby-na-skle-42865>

Kudy z nudy - Homepage. Kudy z nudy - Homepage [online]. Copyright © 2021 CzechTourism [cit. 30.06.2021]. Dostupné z: https://www.kudyznudy.cz/?gclid=CjwKCAjwrPCGBhALEiwAUI9X0yBiwnnD9yXkgi_e7UWuSf8rXIC0hI1ya1M-wtpQq_EFKR06cOa-1RoC0KoQAvD_BwE

Namalujte si lidový obrázek na skle. Šumavská renesance - internetový magazín Šumavy a příhraničí [online]. Copyright © [cit. 01.07.2021]. Dostupné z: <http://www.renesance-gabreta.cz/podmalby-namalujte>

MCK [online]. Copyright ©R. [cit. 01.07.2021]. Dostupné z: <https://mck.technicalmuseum.cz/wp-content/uploads/2017/10/PODMALBY-VE-SBÍRKÁCH-ETNOGRAFICKÉHO-ODDĚLENÍ-NÁRODNÍHO-MUZEA-FYZICKÝ-STAV-SBÍRKY-TVORBA-ATLASU-POŠKOZENÍ-A-PREVENTIVNÍ-PÉČE.pdf>

http://290192869_Restaurovani_lidove_podmalby_na_skle_s_motivem_Sv_Antonina_Paduanskeho_Restoration_of_a_folk_reverse_painting_on_glass_with_the_motif_of_St_Anthony_of_Padua

Seznam příloh

Obr. 1: Boubínský prales. Barevný dřevoryt z knihy *Šumava umírající a romantická*
Zdroj: JOSEF VÁCHAL (1884-1969) [online]. Copyright © [cit. 03.07.2021]. Dostupné z: http://www.vachal.cz/ukazky/sumava/Boubinsky_prales.jpg

Obr. 2: Démon slatě
Zdroj: JOSEF VÁCHAL (1884-1969) [online]. Copyright © [cit. 03.07.2021]. Dostupné z: http://www.vachal.cz/ukazky/sumava/Demon_slate.jpg

Obr. 3: Josef Váchal: Oka slatí u Neuhütten, dřevoryt z knihy *Šumava umírající a romantická*, rok 1931.

Zdroj: <https://ekolist.cz/cz/kultura/clanky/vachalova-sumava>

Obr. 4: Karel Klostermann

Zdroj: Karel Klostermann - Wikipedie. [online]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Karel_Klostermann

Obr. 5: Kostel Sv. Štěpána ve Kvildě, r. 1885

Zdroj: [online]. Dostupné z: Pavel Scheufler - Fotoarchiv. [online]. Copyright © 2009 Pavel Scheufler [cit. 16.06.2021]. Dostupné z: <http://www.scheufler.cz/cs-CZ/fotohistorie/fotoarchiv.sumava-historicke-fotografie,5.html>

Obr. 6: Střed obce Kvilda v zimě

Zdroj: VÁVROVÁ, Jaroslava. *Kapitoly z minulosti Kvildy*. 2., rozš. vyd. Kvilda: Jaroslava Vávrová, 2005. ISBN 802395105x. s. 34

Obr. 7: sněhový tunel na Zvonkové

Zdroj: HUDIČÁK, Petr, Zdena MRÁZKOVÁ a Jindřich ŠPINAR. Šumava: krajina pod sněhem. Druhé, doplněné vydání. Český Krumlov: Českokrumlovský rozvojový fond, spol. s r.o., 2017. Seidelova Šumava. ISBN 978-80-905916-8-4. s. 157

Obr. 8: umrlčí prkna

Zdroj: HUDIČÁK, Petr, Zdena MRÁZKOVÁ a Jindřich ŠPINAR. Šumava: krajina pod sněhem. Druhé, doplněné vydání. Český Krumlov: Českokrumlovský rozvojový fond, spol. s r.o., 2017. Seidelova Šumava. ISBN 978-80-905916-8-4. s. 226

Obr. 9: Dostavník tažený koňmi, roku 1930 vystřídán automobilem.

Zdroj: HUDIČÁK, Petr, Zdena MRÁZKOVÁ a Jindřich ŠPINAR. Šumava: krajina pod sněhem. Druhé, doplněné vydání. Český Krumlov: Českokrumlovský rozvojový fond, spol. s r.o., 2017. Seidelova Šumava. ISBN 978-80-905916-8-4. s. 10

Obr. 10: Finanční stráž, neboli financové. Ozbrojený sbor ministerstva financí, který střežil státní hranice a současně vykonával práci celníků.

Zdroj: KINTZL, Emil a Jan FISCHER. *Zmizelá Šumava*. Zlín: Kniha Zlín, 2015-. Stream. ISBN 978-80-7473-902-6. s. 88

Obr. 11: Svážení dřeva pod Plešným jezerem. Foto Josef Seidel r.1899

Zdroj: HUDIČÁK, Petr, Zdena MRÁZKOVÁ a Jindřich ŠPINAR. Šumava: krajina pod sněhem. Druhé, doplněné vydání. Český Krumlov: Českokrumlovský rozvojový fond, spol. s r.o., 2017. Seidelova Šumava. ISBN 978-80-905916-8-4. s. 10

Obr. 12: sklárna Annín, založená již v roce 1796. Funguje dodnes.

Zdroj: Historie - Sklárna Annín. Úvod - Sklárna Annín [online]. Copyright © 2021 [cit. 16.06.2021]. Dostupné z: <https://www.annin-glass.cz/historie/>

Obr. 13: mapa výrobních středisek

Zdroj: KAFKA, Luboš. *Lidové podmalby na skle: ze sbírek Národního muzea*. Praha: Národní muzeum, 2013. ISBN 978-80-86069-85-2.

Obr. 14: Rekonstrukce malířské dílny s použitím autentických artefaktů.

Zdroj: KAFKA, Luboš. *Lidové podmalby na skle: ze sbírek Národního muzea*. Praha: Národní muzeum, 2013. ISBN 978-80-86069-85-2.

Obr. 15: Václav Hrabánek - Zuzana.

Zdroj: 400 Bad Request. KNIHY JINAK – obchod s knihami [online]. Dostupné z: <https://www.knihy-jinak.cz/product/zivot-na-skle-sumavskeho-malire-vaclava-hrabanka/#.YNDvtmgzZPY>

Obr. 16: Marijana Matoušková - Sv. Václav

Zdroj: vlastní fotografie

Obr. 17: Svatý kout

Zdroj: [online]. Copyright © Šimek [cit. 22.06.2021]. Dostupné z: <http://vodnimlyny.cz/hu/mlyny/estates/images/?paginator-page=6>

Obr. 18: Skříň-restaurátorská práce.

Zdroj: Muzeum *Odkaz podmaleb na skle* ve Kvildě, vlastní fotografie

Obr. 19: Skříň-detail.

Zdroj: Muzeum *Odkaz podmaleb na skle* ve Kvildě, vlastní fotografie

Obr. 20: Sv. Florian, okolí Kvildy, kolem r. 1800

Zdroj: Zdroj: SCHUSTER, Raimund. Risse zu Hinterglas-Bildern aus dem 18. und 19. Jahrhunderts. Rosenheimer Verlagshaus. 1978. ISBN 3475522284. s. 59

Obr. 21: Panna Marie Bolestná, Kvilda, první čtvrtina 19. stol.

Zdroj: Muzeum *Odkaz podmaleb na skle* ve Kvildě, vlastní fotografie

Obr. 22: Sv. Anna Učitelka, Kvilda, třetí čtvrtina 19. stol.

Zdroj: Muzeum *Odkaz podmaleb na skle* ve Kvildě, vlastní fotografie

Obr. 23: Spasitel- Ježíš jako dítě, Kvilda, polovina 19. stol.

Zdroj: Muzeum *Odkaz podmaleb na skle* ve Kvildě, vlastní fotografie

Obr. 24: Sv. Kateřina, druhá čtvrtina 19. stol.

Zdroj: Muzeum *Odkaz podmaleb na skle* ve Kvildě, vlastní fotografie

Obr. 25: Sv. Antonín Paduánský, Kvilda. 3. čtvrtina 19. stol.

Zdroj: Muzeum *Odkaz podmaleb na skle* ve Kvildě, vlastní fotografie

Obr. 26: Bývalý majetek společnosti Verderber, kolem r. 1910.

Zdroj: SCHUSTER, Raimund. Hinterglasbilder aus Aussergefild im Böhmerwald. Grafenau: Morsak, 1980. s. 22

Obr. 27: Stavební plán ze září 1883 na přestavbu domu Franze Verderbera, který byl zničen požárem.

Zdroj: SCHUSTER, Raimund. Hinterglasbilder aus Aussergefild im Böhmerwald. Grafenau: Morsak, 1980. s. 25

Obr. 28: Umrtní list Johanny a Johanny Verderberových

Zdroj: Zdroj: SCHUSTER, Raimund. Hinterglasbilder aus Aussergefild im Böhmerwald. Grafenau:

Obr. 29: Neposkvrněné Srdce Panny Marie, Kvilda, první třetina 19. stol

Zdroj: Muzeum *Odkaz podmaleb na skle* ve Kvildě, vlastní fotografie

Obr. 30: Ježíš, Kvilda, první třetina 19. stol,

Zdroj: Muzeum *Odkaz podmaleb na skle* ve Kvildě, vlastní fotografie

Obr. 31: Sv. Jan Nepomucký, Kvilda, pol. 19. stol.

Zdroj: Muzeum *Odkaz podmaleb na skle* ve Kvildě, vlastní fotografie

Obr. 32: Sv. Anežka Římská, Kvilda, polovina 19. stol.

Zdroj: Muzeum *Odkaz podmaleb na skle* ve Kvildě, vlastní fotografie

Obr. 33: Sv. Jan Křtitel, Kvilda, třetí čtvrtina 19. stol.

Zdroj: Muzeum *Odkaz podmaleb na skle* ve Kvildě, vlastní fotografie

Obr. 34: Muzeum *Odkaz podmaleb na skle* ve Kvildě

Zdroj: Muzeum *Odkaz podmaleb na skle* ve Kvildě, vlastní fotografie

Obr. 35.: Muzeum *Odkaz podmaleb na skle* ve Kvildě

Zdroj: Muzeum *Odkaz podmaleb na skle* ve Kvildě, vlastní fotografie

Obr. 36: Muzeum *Odkaz podmaleb na skle* ve Kvildě

Zdroj: Muzeum *Odkaz podmaleb na skle* ve Kvildě, vlastní fotografie

Obr. 37: Muzeum *Odkaz podmaleb na skle* ve Kvildě

Zdroj: Muzeum *Odkaz podmaleb na skle* ve Kvildě, vlastní fotografie

Obr. 38: Vitraj

Zdroj: Galerie sakrální vitráž, vitraj - Umělecké sklenářství Jiříčka-Coufal Praha . Umělecké sklenářství Jiříčka-Coufal Praha, výroba vitráže, restaurování vitráží [online]. Copyright © 1935 [cit. 22.06.2021]. Dostupné z: <https://www.vitraz.cz/sakralni-vitraz.html#pid=3>

Obr. 39: Podmalba na skle

Zdroj: Městské muzeum a galerie Břeclav - Muzeum, Synagoga, Zámeček Pohansko, Lichtenštejnský dům. Městské muzeum a galerie Břeclav - Muzeum, Synagoga, Zámeček Pohansko, Lichtenštejnský dům [online]. Copyright © 2021 Městské muzeum a galerie Břeclav. All rights reserved. Webdesign by [cit. 22.06.2021]. Dostupné z:

<https://www.muzeumbv.cz/aktuality/podmalba-na-skle/>

Obr. 40: Sv. Barbora, Raimundsreut, 18. století

Zdroj: SCHUSTER, Raimund. *Risse zu Hinterglas-Bildern aus dem 18. und 19. Jahrhunderts*. Rosenheimer Verlagshaus. 1978. ISBN 3475522284. s. 24

Obr. 41: Sv. Trojice, Raimundsreut

Zdroj: SCHUSTER, Raimund. *Risse zu Hinterglas-Bildern aus dem 18. und 19. Jahrhunderts*. Rosenheimer Verlagshaus. 1978. ISBN 3475522284. s. 28

Obr. 42: Útěk do Egypta

Zdroj: SCHUSTER, Raimund. *Risse zu Hinterglas-Bildern aus dem 18. und 19. Jahrhunderts*. Rosenheimer Verlagshaus. 1978. ISBN 3475522284. s. 36

Obr. 43: Sv. Kunhuta

Zdroj: SCHUSTER, Raimund. *Risse zu Hinterglas-Bildern aus dem 18. und 19. Jahrhunderts*. Rosenheimer Verlagshaus. 1978. ISBN 3475522284. s. 52

Obr. 44: Podmalba malířskou technikou

Zdroj: Putování za podmalbou na skle - 1. část. Metodický portál RVP - Modul Články [online]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/u/15859/PUTOVANI-ZA-PODMALBOU-NA-SKLE---1-CAST.%20html/>

Obr. 45: Grisaillová podmalba

Zdroj: Fler BLOG | reVIZE / Podmalby na skle. Fler - Kreativní svět | Fler.cz [online]. Copyright © Copyright 2008 [cit. 22.06.2021]. Dostupné z: <https://www.fler.cz/blog/podmalby-na-skle-42865>

Obr. 46: Podmalba se sklářsky zdobeným pozadím

Zdroj: Fler BLOG | reVIZE / Podmalby na skle. Fler - Kreativní svět | Fler.cz [online]. Copyright © Copyright 2008 [cit. 22.06.2021]. Dostupné z: <https://www.fler.cz/blog/podmalby-na-skle-42865>

Obr. 47: Podmalba typu eglomise

Zdroj: Fler BLOG | reVIZE / Podmalby na skle. Fler - Kreativní svět | Fler.cz [online]. Copyright © Copyright 2008 [cit. 22.06.2021]. Dostupné z: <https://www.fler.cz/blog/podmalby-na-skle-42865>

Morsak, 1980. s. 21

Obr. 48: Příprava materiálu k tvorbě šablony

Obr. 49: Obkreslení motivu na fólii

Obr. 50, 51: Obkreslená šablona

Obr. 52: příprava rámečku

Obr. 53: příprava rámečku

Obr. 54: Čištění skla technickým lihem

Obr. 55, 56: Umístění sklíčka na zrcadlově otočenou šablonu

Obr. 57: Příprava barvy a štětce na malbu kontur

Obr. 58, 59: Malba kontur na sklo, malba detailů

Obr. 60: Detail kontur

Obr. 61, 62: Vykrývání menších ploch temperovou barvou

Obr. 63: Postupné vykrývání ploch

Obr. 64, 65: Postupné vykrývání ploch

Obr. 66, 67: Vykrývání velkých ploch

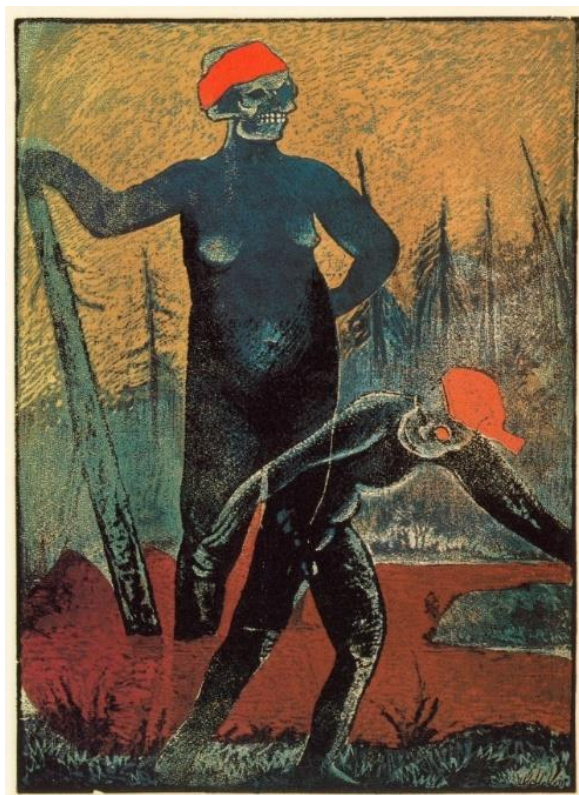
- Obr. 68:** Konečná vrstva temperovou barvou
Obr. 69: Lepení rámečku papírovou páskou
Obr. 70: Zadní strana rámečku
Obr. 71: Výsledný obrázek *Panna Marie Bolestná*
Obr. 72: Výsledný obrázek *Sv. Antonín Paduánský*
Obr. 73: Výsledný obrázek *Ježíš*
Obr. 74: Výsledný obrázek *Jezerní slat'*

Příloha I

Obrazový materiál k teoretické části

Obr. 1: Boubínský prales. Barevný dřevoryt z knihy Šumava umírající a romantická

Obr. 2: Démon Slatě

Obr. 3: Josef Váchal: Oka slatí u Neuhütten
dřevoryt z knihy *Šumava umírající a romantická*, rok 1931.

Obr. 4: Karel Klostermann

Obr. 5: Kostel Sv. Štěpána ve Kvildě, r. 1885

Obr. 6: Střed obce Kvilda v zimě

Obr. 7: Sněhový tunel na Zvonkové

Obr. 8: Umrličí prkna

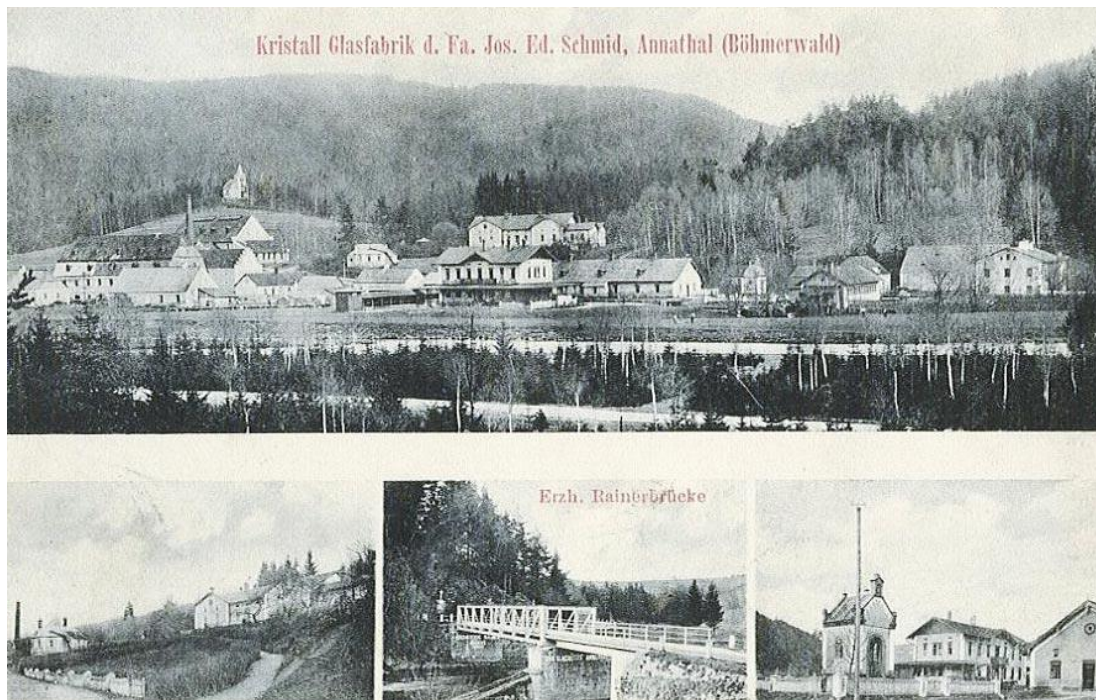
Obr. 9: Dostavník tažený koňmi, roku 1930 vystřídán automobilem.

Obr. 10: Finanční stráž, neboli financové. Ozbrojený sbor ministerstva financí, který střežil státní hranice a současně vykonával práci celníků.

Obr. 11: Svážení dřeva pod Plešným jezerem. Foto Josef Seidel r.1899

Obr. 12: Sklárna Annín, založená již v roce 1796. Funguje dodnes.

Obr. 13: Mapa výrobních středisek

Obr. 14: Rekonstrukce malířské dílny s použitím autentických artefaktů.

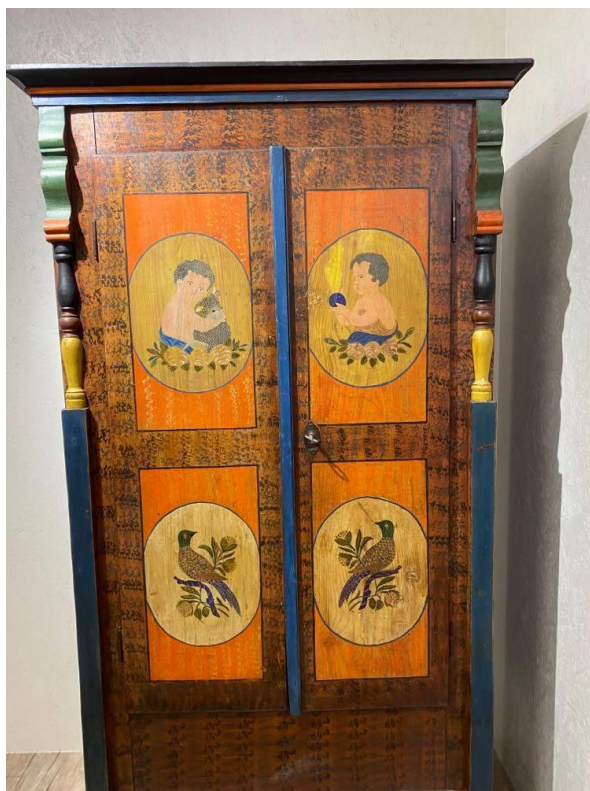
Obr. 15: Václav Hrabánek - Zuzana.

Obr. 16: Marijana Matoušková - Sv. Václav

Obr. 17: Svatý kout

Obr. 18: Skříň, restaurátorská práce

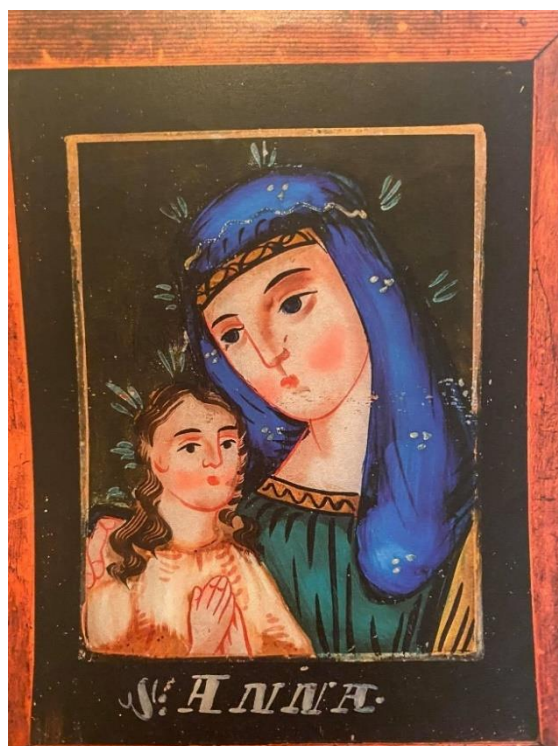
Obr. 19: Skříň, detail

Obr. 20: Sv. Florian, okolí Kvildy, kolem r. 1800

Obr. 21: Panna Marie Bolestná, Kvilda,
první čtvrtina 19. stol.

Obr. 22: Sv. Anna Učitelka
Kvilda, třetí čtvrtina 19. stol.

Obr. 23: Spasitel- Ježíš jako dítě
Kvilda, polovina 19. stol.

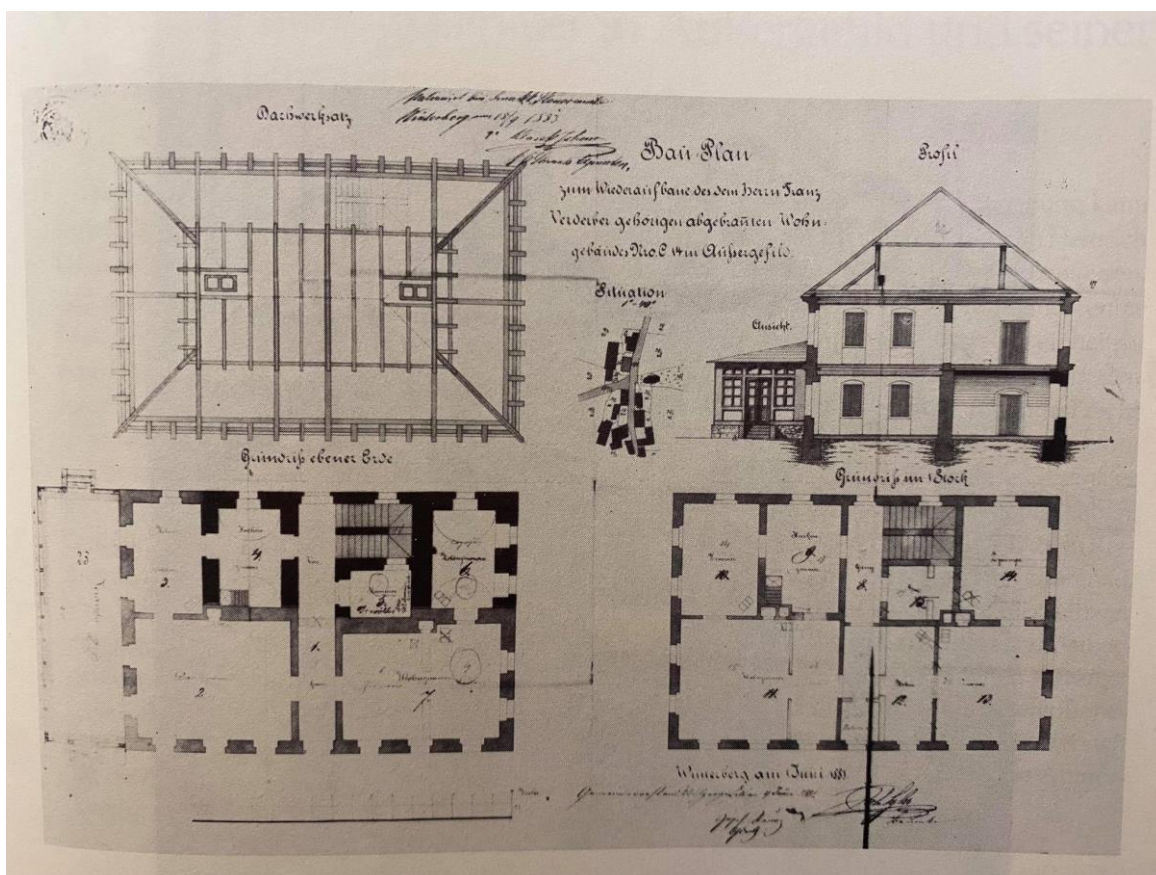
Obr. 24: Sv. Kateřina
druhá čtvrtina 19. stol.

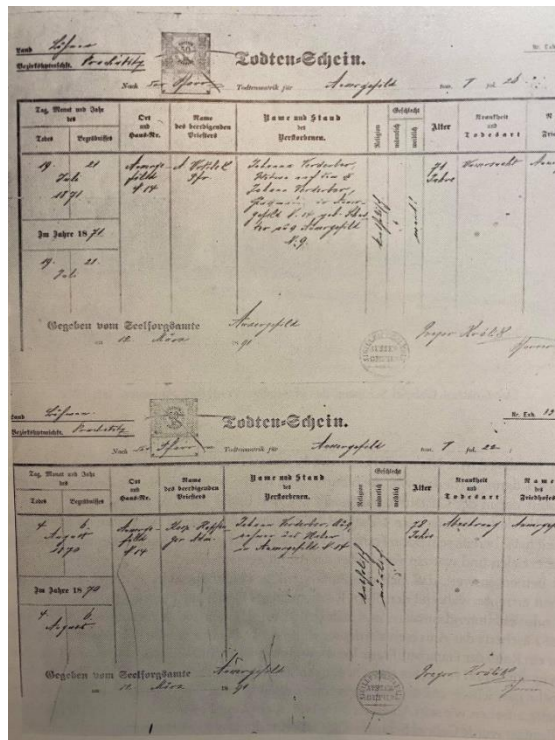
Obr. 25: Sv. Antonín Paduánský
Kvilda, třetí čtvrtina 19. stol.

Obr. 26: Bývalý majetek společnosti Verderber, kolem r. 1910. "

Obr. 27: Stavební plán ze září 1883 na přestavbu domu Franze Verderbera, který byl zničen požárem.

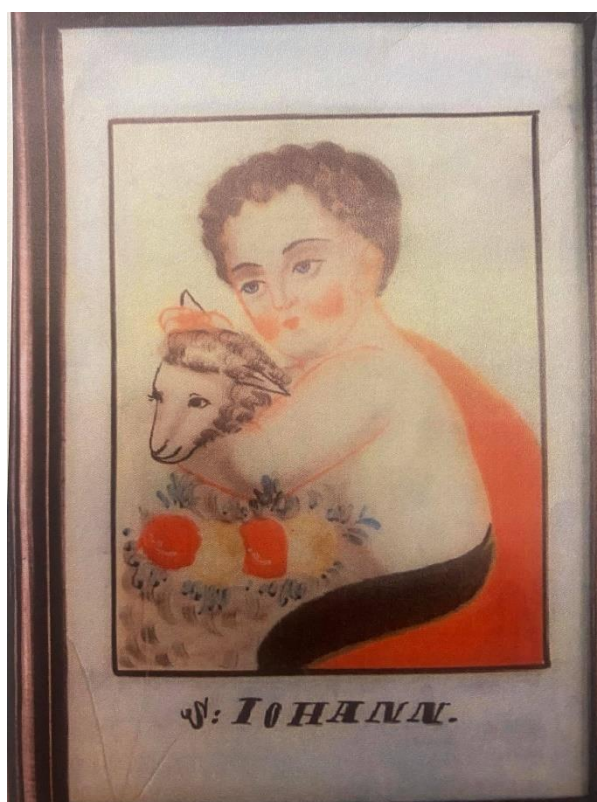
Obr. 28: Umrtní list Johanny a Johanny Verderberových

Obr. 39: Neposkvrněné Srdce Panny Marie Kvilda, první třetina 19. stol.

Obr. 30: Ježíš, Kvilda, první třetina 19. stol

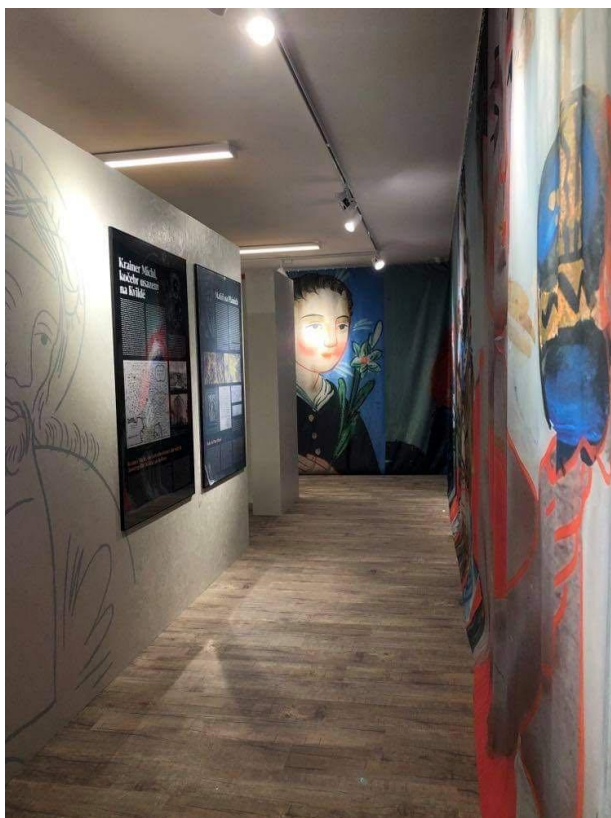
Obr. 31: Sv. Jan Nepomucký
Kvilda, pol. 19. stol.

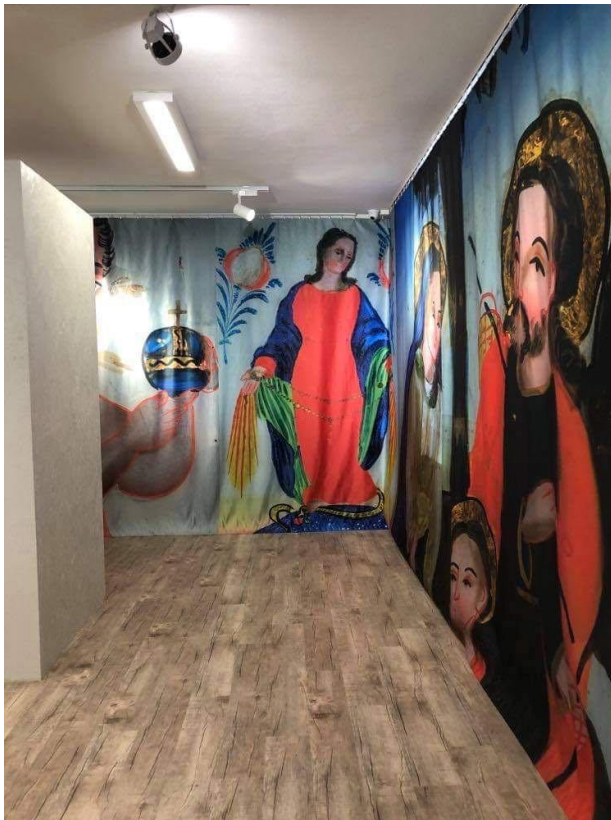
Obr. 32: Sv. Anežka Římská
Kvilda, polovina 19. stol.

Obr. 33: Sv. Jan Křtitel
Kvilda, třetí čtvrtina 19. stol.

Obr. 34: Muzeum *Odkaz podmaleb na skle* ve Kvildě

Obr. 35: Muzeum *Odkaz podmaleb na skle* ve Kvildě

Obr. 36: Muzeum *Odkaz podmaleb na skle* ve Kvildě

Obr. 37: Muzeum *Odkaz podmaleb na skle* ve Kvildě

Obr. 38: Vitraj

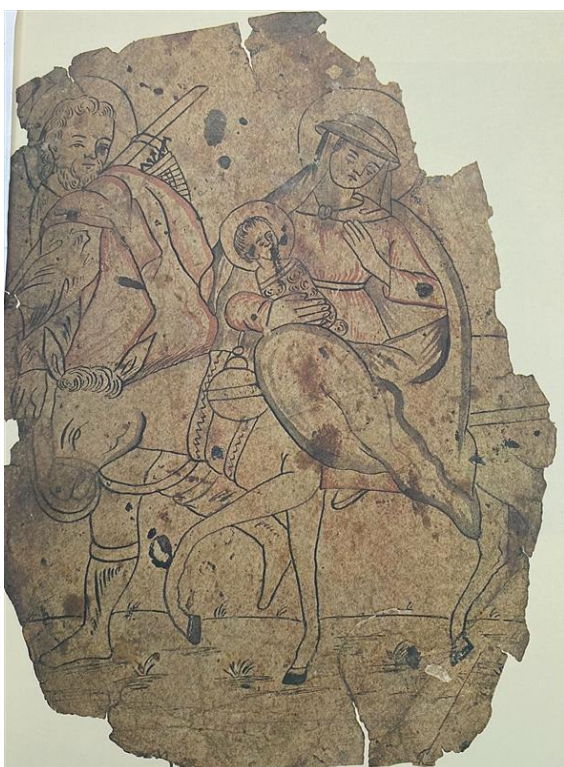
Obr. 39: Podmalba na skle

Obr. 40: Sv. Barbora, Raimundsreut, 18. století

Obr. 41: Sv. Trojice, Raimundsreut

Obr. 42: Útěk do Egypta

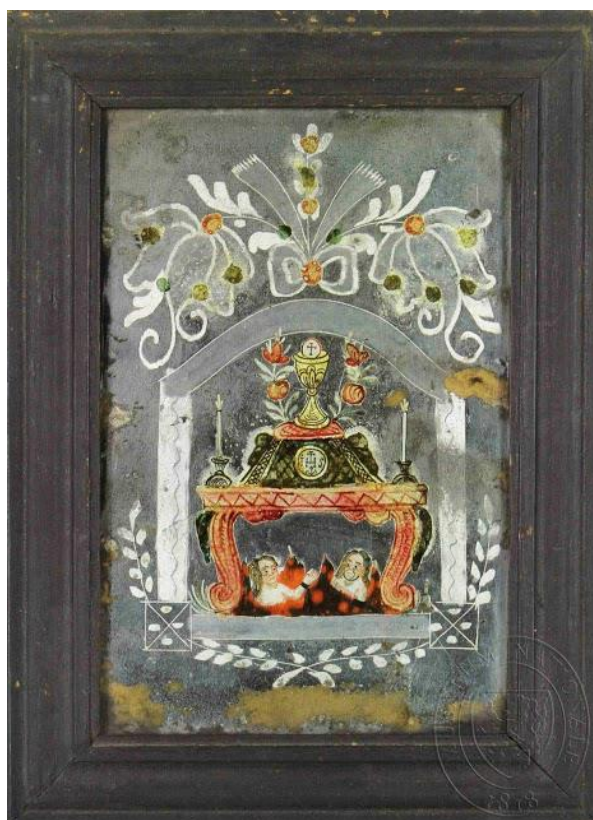
Obr. 43: Sv. Kunhuta

Obr. 44: Podmalba malířskou technikou

Obr. 45: Grisaillová podmalba

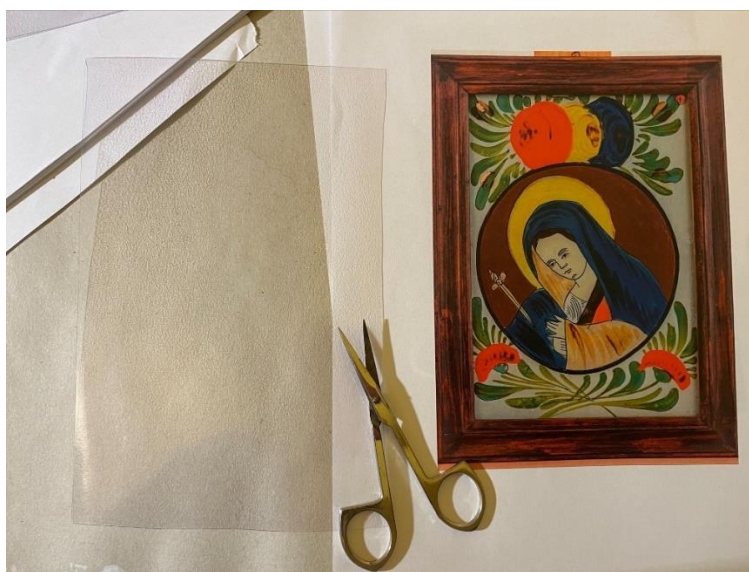
Obr. 46: Podmalba se sklášsky zdobeným pozadím

Obr. 47: Podmalba typu eglomise

Příloha II

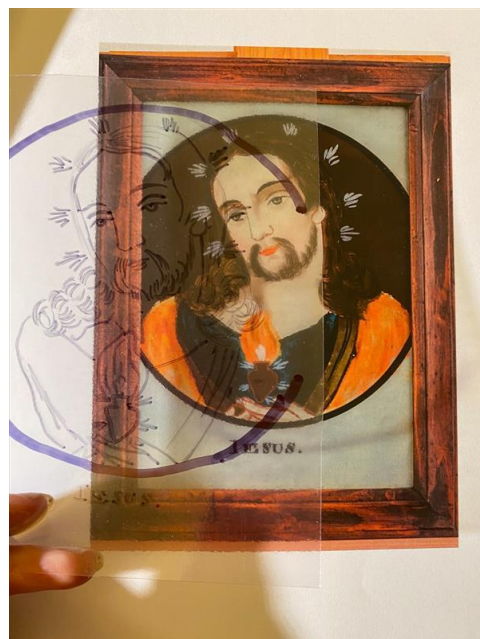
Fotodokumentace projektové části

Obr. 48: Příprava materiálu k tvorbě šablony

Obr. 49: Obkreslení motivu na fólii

Obr. 50, 51: Obkreslená šablona

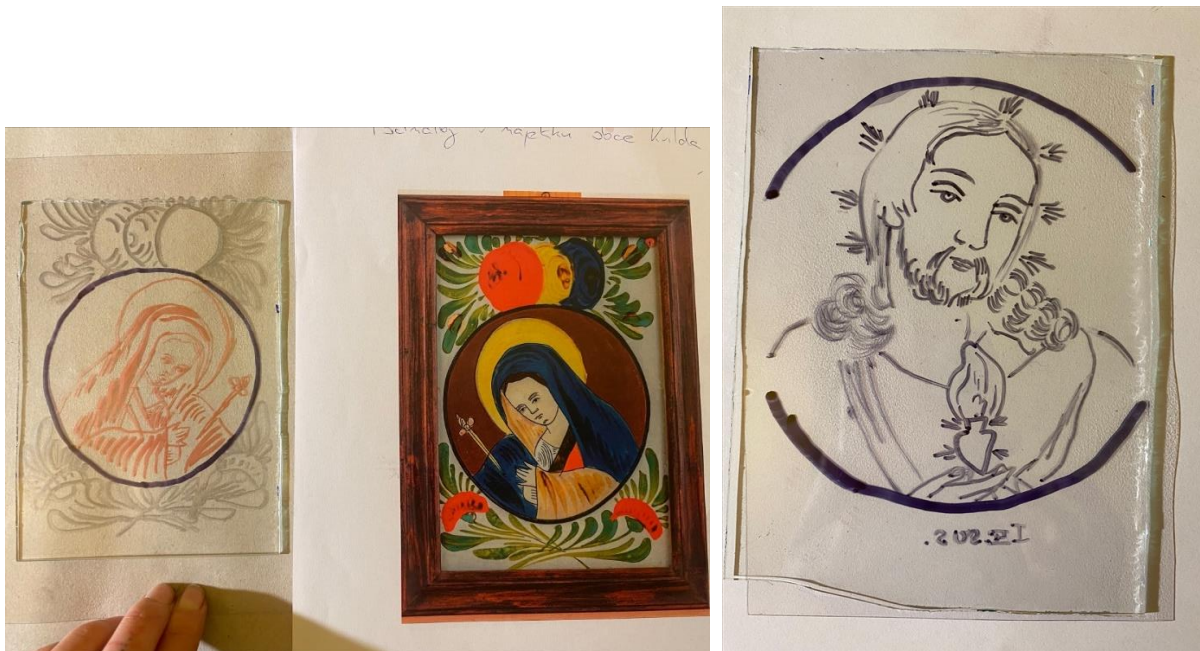
Obr. 52: příprava rámečku

Obr. 53: Příprava rámečku

Obr. 54: Čištění skla technickým lihem

Obr. 55, 56: Umístění sklíčka na zrcadlově otočenou šablonu

Obr. 57: Příprava barvy a štětce na malbu kontur

Obr. 58, 59: Malba kontur na sklo, malba detailů

Obr. 60: Detail kontur

Obr. 61, 62: Vykřívání menších ploch temperovou barvou

Obr. 63: Postupné vykřívání ploch

Obr. 64, 65: Postupné vykrývání ploch

Obr. 66, 67: Vykrývání velkých ploch

Obr. 68: Konečná vrstva temperovou barvou

Obr. 69: Lepení rámečku papírovou páskou

Obr. 70: Zadní strana rámečku

Obr. 71: Výsledný obrázek *Panna Marie Bolestná*

Obr. 72: Výsledný obrázek *Sv. Antonín Paduánský*

Obr. 73: Výsledný obrázek *Ježíš*

Obr. 74: Výsledný obrázek *Jezerní slat'*